

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter "i" has a small white dot, and the letter "k" has a small white crossbar. The background of the page features a large, abstract graphic of overlapping pink and white shapes, resembling a stylized letter 'D' or a large drop cap.

Titta Ahtikallio
Ancela Heinonen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2024

TRANSNUORTEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN

Opas Jyväskylän Nuorten taidetyöpajan ohjaajille

TIIVISTELMÄ

Titta Ahtikallio

Ancela Heinonen

Transnuorten hyvinvoinnin tukeminen – Opas Jyväskylän Nuorten taidetyöpajan ohjaajille

36 sivua ja 2 liitettä

Syksy 2024

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda opas Jyväskylän Nuorten taidetyöpajan ohjaajille transnuorten hyvinvoinnin tukemiseksi. Oppaan tavoitteena oli lisätä tietoisuutta transnuorten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja tarjota konkreettisia menetelmiä, joiden avulla ohjaajat voivat edistää transnuorten turvallista ja yhdenvertaista kohtaamista työpajatoiminnassa. Taustatutkimuksessa korostuivat transnuorten kohtaamat haasteet, kuten vähemmistöstressi, syrjintä ja psyykkisen hyvinvoinnin ongelmat, joita opas pyrki käsittelemään käytännönläheisten työmenetelmien kautta.

Kehittämisprosessin aikana tietopohja koottiin tiedonhaun suunnittelulomaketta hyödyntäen ajankohtaisista lähteistä, ja oppaan sisältö muokattiin selkeäksi työkaluksi ohjaajien käyttöön. Oppaaseen sisällytettiin sukupuolisensitiivisen työotteen lisäksi ohjeita turvallisemman tilan luomiseksi sekä tietoa paikallisista ja verkkopalveluista, jotka tukevat transnuorten hyvinvointia.

Oppaan arvioinnissa pyydettiin palautetta työpajan ohjaajilta, ja opas koettiin selkeäksi ja helposti lähestyttäväksi. Opinnäytetyön tulokset vahvistavat, että selkeän ja ajankohtaisen oppaan avulla voidaan vahvistaa ohjaajien valmiuksia tukea transnuorten hyvinvointia ja luoda turvallinen ympäristö, jossa nuoret voivat vapaasti ilmaista omaa sukupuoli-identiteettiään ilman pelkoa syrjinnästä tai enakkoluuloista.

Asiasanat: hyvinvointi, nuoret, transsukupuolisuus

ABSTRACT

Titta Ahtikallio

Ancela Heinonen

Supporting the Well-Being of Transgender Youth – A Guidebook for the Instructors of Jyväskylä Youth Art Workshop

36 pages and 2 appendices

Autumn 2024

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor of Social Services

The purpose of this thesis was to create a guide for the instructors of Jyväskylä Youth Art Workshop, Finland, to support the well-being of transgender youth. The goal of the guide was to raise awareness of factors impacting the well-being of transgender youth and to provide methods that instructors could use to promote safe and equal interactions with transgender youth in the workshop environment. The background research highlighted the challenges faced by transgender youth, such as minority stress, discrimination, and mental health issues, which the guide aimed to address through practical methods.

During the development process of the guide, relevant information was gathered using a structured search strategy, and the guide's content was refined into a clear tool for the instructors. In addition to a gender-sensitive approach, the guide included instructions for creating safer spaces and information about local and online services that support the well-being of transgender youth.

Feedback was gathered from the workshop instructors, who found the guide to be clear and accessible. The results of the thesis affirm that a straightforward, up-to-date guide can enhance instructors' abilities to support the well-being of transgender youth and help create a safe environment where young people can express their gender identity without fear of discrimination or prejudice.

Keywords: transgender, well-being, youth

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 NUORUUS JA SUKUPUOLEN MONINAISUUS	5
2.1 Nuoruus ikävaiheena	5
2.2 Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen moninaisuus.....	7
3 TRANSNUORTEN HYVINVOINTIIN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ	9
3.1 Transnuorten hyvinvointi	9
3.2 Sukupuoliristiriita ja -dysforia	11
3.3 Vähemmistöstressi.....	12
3.4 Transfobia, syrjintä ja mikroaggressiot.....	14
4 TRANSNUORTEN HYVINVOINTIA TUKEVAT MENETELMÄT	16
4.1 Sukupuoli-identiteetin tukeminen ja sukupuolisensitiivinen työ	16
4.2 Turvallisemman tilan periaatteet	17
4.3 Voimavaralähtöinen lähestymistapa.....	18
4.4 Palveluohjaus ja transnuorten palvelut.....	19
5 JYVÄSKYLÄN NUORTEN TAIDETYÖPAJA	21
6 OPINNÄYTETYÖN TARVE, TARKOITUS JA TAVOITE	22
7 KEHITTÄMISPROSESSI	23
7.1 Kehittämispainotteisen opinnäytetyön eteneminen	23
7.2 Tiedonhaun prosessi ja aineiston valinta	25
7.3 Oppaan kehittäminen ja sisällön luominen.....	27
7.4 Oppaan arviointi.....	28
8 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	30
9 POHDINTA	32
9.1 Kehittämistarpeeseen vastaaminen	32
9.2 Ammatillinen kasvu	33
9.3 Opinnäytetyöprosessin aikana esiin nousseet haasteet.....	34

LÄHTEET	35
LIITE 1 Transnuorten hyvinvointi ja sen tukeminen -opas	40
LIITE 2 Transnuorten hyvinvointi ja sen tukeminen – oppaan palautekysely	55

1 JOHDANTO

Vaikka sukupuolen moninaisuuden ymmärrys on kasvanut viime vuosina, silti transnuoret kohtaavat edelleen merkittäviä haasteita yhteiskunnassa. "Transnuori" on yläkäsite, joka kuvaa nuoria, joiden sukupuoli-identiteetti eroaa syntymässä määritetystä sukupuolesta. Transnuoret eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, vaan siihen voi kuulua monenlaisia sukupuoli-identiteettejä omaavia nuoria, kuten muunsukupuolisia, ei-binäärisiä, transsukupuolisia, intersukupuolisia tai sukupuolettomia nuoria. (Jehkoi ym., 2024, s. 3.) Heillä on muita nuoria suurempi riski kokea syrjintää, kiusaamista ja sosiaalista ulkopuolisuutta, mikä heikentää heidän hyvinvointiaan ja itsetuntoaan. Erityisesti nuoruus on herkkä ja haavoittuva ikävaihe, jossa identiteetin muotoutuminen ja ympäröivän yhteiskunnan odotukset voivat olla ristiriidassa keskenään.

Vaikka asenteet vähemmistöjä kohtaan ovat muuttuneet myönteisimmiksi, tutkimusten mukaan moni ei kuitenkaan uskalla olla avoimesti täysin oma itsensä, ja joka kolmas on elämänsä eri osa-alueilla kohdannut syrjintää. Lisäksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat kokevat syrjintää ja tietämättömyyttä sosi- aali- ja terveyspalveluissa (Oikeusministeriö, 2021). Tämän vuoksi on tärkeää, että transnuorille suunnattuja palveluita kehitetään, ja sosiaalialan ammattilaisia koulutetaan tunnistamaan sekä tukemaan näiden nuorten erityistarpeita.

Sosiaalialan ammattilaisten tulee tukea transnuorten hyvinvointia, edistää yhdenvertaisuutta sekä tarjota turvallinen ympäristö, jossa nuoret voivat vapaasti ilmaista omaa identiteettiään. Tämän vuoksi on tärkeää kehittää konkreettisia ja käytännönläheisiä keinoja, joiden avulla nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset voivat vahvistaa osaamistaan. Näin varmistetaan, että jokainen nuori kohdataan yhdenvertaisesti ja heidän yksilölliset tarpeensa huomioon ottaen. Tämä edellyttää sosiaalialan ammattilaisilta sekä sensitiivistä osaamista ja valmiutta ymmärtää sukupuolen moninaisuutta että kykyä tunnistaa transnuorten erityistarpeita.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarjota opas Jyväskylän Nuorten taidetyöpajan ohjaajille transnuorten hyvinvoinnin tukemiseksi. Oppaan tavoitteena oli tarjota ajankohtaista tietoa transnuorten hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä ohjaajille. Opas esittelee erilaisia käytännön menetelmiä, joita hyödyntämällä taidetyöpajatoiminnassa voidaan edistää transnuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja yhdenvertaista kohtelua. Oppaan tavoitteena oli tukea ohjaajia luomaan hyväksyvä ja turvallinen ympäristö, jossa transnuoret voivat ilmaista identiteettiään vapaasti tullen kohdatuksi kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Ajankohtaisen tiedon tarjoaminen transnuorten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä, auttaa ohjaajia ymmärtämään ja tunnistamaan heidän kohtaamiaan haasteita. Tämä puolestaan vahvistaa ohjaajien valmiuksia tukea transnuoria näiden haasteiden käsittelyssä. Vaikka opas on suunniteltu Jyväskylän Nuorten taidetyöpajalle, sen sisältöä voivat hyödyntää myös muut sosiaalialan ammattilaiset ja nuorten parissa työskentelevät tahot.

2 NUORUUS JA SUKUPUOLEN MONINAISUUS

2.1 Nuoruus ikävaiheena

Nuoruuden määritelmä ei ole yksiselitteinen vaan sen määrittelyyn vaikuttavat monet yksilölliset tekijät, kuten elämäntilanteet, kokemukset, tarpeet ja intressit. (Nuorisoala ry). Nuorisolaki määrittelee alle 29-vuotiaat nuoriksi. (L 1285/2016 3. §). Nuoruusikä sijoittuu noin 13–25 ikävuosien välille. Nuoruus voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: varhaisnuoruus, keskinuoruus ja myöhäisnuoruus. Nuoruusikä on siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen, jonka aikana nuorella tapahtuu merkittävää fyysistä ja psyykkistä kehitystä. Puberteetti eli murrosikä alkaa usein jo esinuoruudessa ja kestää noin 3,5–4 vuotta. Puberteetin aikana nuori kehittyy fyysisesti, jonka myötä saavuttaa sukukypsyyden. Nuoruusiän katsotaan yleensä alkavan puberteetin myötä ja jatkuvan siihen asti, kun oma identiteetti ja autonomia ovat kehittyneet. Nuoruusikä kestää kolme kertaa puberteettia pidempään,

kunnes toiminnanohjaus ja siihen liittyvät toiminnot ovat aikuisen tasolla. (Pulkinen ym., 2023, luku Nuoruus.)

Kohti myöhäisnuoruutta nuoret kykenevät paremmin hallitsemaan mielipiteitä, impulssejaan sekä tekemään päätöksiä ja suunnitelmia ottaen huomioon tekojensa seuraukset. Myöhäisnuoret eivät myöskään ole enää niin alttiita ikätovereidensä vaikutukselle, sillä heille on kehittynyt oma moraalinen viitekehys, omat mielipiteet, asenteet ja mieltymykset. Kaiken kaikkiaan myöhäisnuoruus on kiinteytymisen aikaa, jolloin nuoren mielenkiinnon kohteet vakiintuvat, autonomia vahvistuu, identiteetti kiinteytyy ja nuori luo kuvan henkilökohtaisesta tulevaisuudesta. (Pulkinen ym., 2023, luku Nuoruus.)

Nuoren psykologiseen kehitykseen vaikuttavat fyysinen kehitys ja kasvu, ajattelun ja tunne-elämän kehittyminen sekä muutokset vuorovaikutussuhteissa ja sosiokulttuurisessa ympäristössä. Nuoren sukupuolihormonien tuotannon lisääntyessä, seksuaalinen kypsyminen käynnistyy, ja nuori alkaa hahmottaa seksuaali-identiteettiään. Seksuaali-identiteetti sisältää seksuaalisen suuntautumisen sekä seksuaaliset arvot, tarpeet ja mieltymykset. (Pulkinen ym., 2023, luku Nuoruus.)

Eric H. Eriksonin (1950, 1968) psykososiaalisen kehityksen teorian mukaan nuoruuden keskeisin tehtävä on luoda yhtenäinen, sisäisesti ristiriidaton identiteetti. Identiteetin kehitys viittaa prosessiin, jossa nuori muodostaa jatkuvan ja yksilöllisen käsityksen itsestään, samalla sitoutuen hänelle tärkeisiin arvoihin, tavoitteisiin, periaatteisiin ja mieltymyksiin. Tämä kehitys liittyy pysyvän itsen löytämiseen ja tasapainoiluun itsessä tapahtuvien muutosten kanssa. Vaikka alun perin identiteetin kehitys liitettiin erityisesti nuoruuteen, on havaittu, että tämä prosessi jatkuu läpi elämän. Identiteettiin ja valintoihin sitoutuminen ei ole koskaan täysin lopullista, jopa saavutettu identiteetti voi muuttua. Nykyään identiteettiä pidetään persoonallisuuden yhdistävänä rakenteena, joka mukautuu yksilön elämäntilanteiden ja kohtaamien haasteiden mukaan. (Pulkinen ym., 2023, luku Nuoruus.)

Vaikka identiteetin etsintävaihetta pidetään tärkeänä osana myönteistä identiteetin kehitystä, se voi myös aiheuttaa ahdistusta ja hämmennystä. Nuoret, jotka

etsivät vielä omaa identiteettiään, kokevat keskimäärin enemmän psyykkisiä haasteita, kuten masennusoireita ja ahdistusta, toisin kuin identiteetin jo saavuttaneet tai omaksuneet nuoret. Nuorilla, joiden identiteetti on vielä selkiintymätön, ilmenee myös muita useammin masennusoireita, ahdistuneisuutta sekä vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa. (Pulkkinen ym., 2023, luku Nuoruus)

Murrosikä voi olla hyvin stressaavaa aikaa, ja sukupuoli-identiteettiin sopimattomien kehittyvien piirteiden pelko tai kehitys voi aiheuttaa voimakasta ahdistusta. Jotkut transsukupuoliset ja sukupuolinormeista poikkeavat nuoret saattavat käyttää murrosiän estolääkitystä. Vaikka nämä lääkkeet voivat helpottaa sukupuolenkorjausprosessia, niiden pitkäaikaisvaikutuksia terveyteen ei vielä täysin tunneta. (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, 2019.)

2.2 Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen moninaisuus

Sukupuoli-identiteetti viittaa yksilön henkilökohtaiseen käsitykseen omasta sukupuolestaan, oli se sitten nainen, mies tai muu sukupuoli. Tämä identiteetti ei ole pysyvä, vaan kehittyy ja muuttuu elämän eri vaiheissa, yksilön kokemusten ja muuttuvan kehollisuuden mukaan. Vaikka tiettyyn sukupuoleen kuulumisen tunne voi säilyä samana, sukupuoli-identiteetin merkitys ja ilmenemismuodot voivat vaihdella iän ja elämäkokemusten myötä. Näin ollen sukupuoli-identiteetti on dynaaminen osa ihmisen persoonallisuutta. (Huuska, 2021, s. 18.)

Vuonna 2023 astui Suomessa voimaan laki sukupuolen vahvistamisesta. Laki säätelee prosessia, jolla henkilö voi virallisesti vahvistaa sukupuolensa. Lain tarkoituksena on taata yksilölle mahdollisuus oman sukupuoli-identiteettinsä vahvistamiseen virallisten asiakirjojen, kuten henkilötunnuksen, sukupuolta koskevien tietojen osalta. Lisäksi laki määrittelee muun muassa sukupuolen vahvistamisen edellytykset sekä menettelytavat. (L 295/2023.)

Sukupuolen moninaisuus viittaa siihen, että ihmisten sukupuolikokemukset ja -identiteetit ylittävät perinteisen binäärisen sukupuolikäsityksen, jossa ihmiset jaetaan yksinomaan miehiin ja naisiin. Cissukupuolisuus tarkoittaa tilannetta, jossa

henkilön oma sukupuoli-identiteetti vastaa hänelle syntymässä määriteltyä sukupuolta. Cissukupuolisuuden kokemus on yhteiskunnassamme vahvistettu normi, jota kutsutaan cisnormiksi. Cisnormi ilmenee oletuksena siitä, että kaikki ihmiset ovat cissukupuolisia ja heidän sukupuoli-identiteettinsä on sama heidän syntymässä määritellyn sukupuolensa kanssa. Cis normatiivinen ajattelu sekä binäärinen sukupuolikäsitys rajoittavat kuitenkin käsitystä sukupuolen moninaisuudesta. Monille ihmisille syntymässä määritelty sukupuoli ei vastaa heidän omaa kokemustaan, ja on olemassa muitakin sukupuoli-identiteettejä, jotka eivät istu binääriseen sukupuolikäsitykseen. Sukupuoli on moninainen ilmiö, johon kuuluu useita erilaisia variaatioita, ja tämä moninaisuus haastaa perinteiset käsitykset sukupuolesta ja vaatii laajempaa ymmärrystä sukupuoli-identiteettien kirjosta. (Ristkari ym., 2018, s. 22–23.)

Transsukupuolisuus viittaa tilanteeseen, jossa yksilö kokee pitkäkestoisesti ja vahvasti, että hänen biologinen sukupuolensa ja kokemansa sukupuoli eivät ole yhteneväiset. Vaikka transsukupuolisuuden käsite tuli laajemmin tunnetuksi vasta 1900-luvun jälkipuoliskolla ja sen esiintyminen mediassa on lisääntynyt voimakkaasti vasta viime vuosien aikana, itse ilmiö on luultavasti ollut olemassa yhtä kauan kuin ihmiskunta itse. (Duodecim, 2023.) Transsukupuolisuus ei ole oma sukupuolensa, vaan transihmisen sukupuoli voi olla mies, nainen tai jokin muu. Transnainen on nainen, joka syntymässä on kehon perusteella määritetty pojaksi, mutta todellisuudessa hän on nainen, hänen syntymässä saatu sukupuoli-määritelmänsä ei vastaa hänen sukupuoli-identiteettiään. Samoin transmies on mies, joka syntymässä on määritetty tytöksi, mutta todellisuudessa hän on mies. Transihminen voi myös määritellä itsensä transmaskuliiniseksi tai transfeminiiniseksi, jolloin sukupuoli-identiteetin ytimessä on maskuliinisuus tai feminiinisyys, ei mieheys tai naiseus. (Ristkari ym., 2018, s. 23.)

Muunsukupuolisuudella tarkoitetaan monenlaisia sukupuolen variaatioita, jotka eivät sovi perinteiseen mies-nais-sukupuolijakoon. Muunsukupuolinen henkilö voi kokea olevansa jotain mieheyden ja naiseuden väliltä, molempia yhtä aikaa tai sukupuoleltaan muuttuva ja liukuva. Hän voi myös tuntea olevansa täysin mies- ja naisjaon ulkopuolella, edustaen jotain aivan muuta. Koska muunsukupuolisuus kattaa monia erilaisia sukupuolen ilmenemismuotoja ja kokemisen

tapoja, sitä on vaikea määritellä yksiselitteisesti. Muunsukupuolinen identiteetti voi olla esimerkiksi yhdistelmä maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä. (Ristkari ym., 2018, s. 24.)

Intersukupuolinen on henkilö, jonka synnynnäiset keholliset ominaisuudet, kuten hormonit, kromosomit tai sukuelinten rakenne, eivät täysin vastaa perinteisiä määritelmiä miehestä tai naisesta. Tämä tila ei aina ole ilmeinen syntymähetkellä, vaan se voi paljastua myöhemmin elämän aikana, esimerkiksi murrosiässä tai aikuisuudessa, kuten lapsettomuuden syitä tutkittaessa. Joillekin henkilöille intersukupuolisuus saattaa jäädä tunnistamatta koko elämän ajan. Intersukupuolisuuden ilmeneminen ja diagnosointi voi tapahtua eri elämänvaiheissa, ja sukupuoli-identiteetti kehittyy, kuten kaikilla lapsilla, heidän kasvaessaan. Osa intersukupuolisista määrittelee itsensä intersukupuoliseksi, osa ei. Myös heidän sukupuoli-identiteettinsä vaihtelee: osa kokee olevansa tyttöjä, poikia, miehiä, naisia tai jotakin muuta. (Jehkoi ym., 2024, s. 4; Ristkari ym., 2018, s. 23–24.)

Sukupuoleton henkilö ei koe itsellään olevan sukupuolta, vaikka hänet on syntymässä määritetty mieheksi tai naiseksi. Sukupuolettomalla ihmisellä voi joko olla puuttuva tai epäselvä sukupuoli-identiteetti, tai hänen identiteettinsä voi määrittyä nimenomaan sukupuolettomuuden kautta. Tämä voi olla vaikea ymmärtää, jos oma sukupuolikokemus on vahva, aivan kuten sukupuolettoman voi olla haastavaa hahmottaa, miltä tuntuu omata selkeä ja vahva miehen tai naisen identiteetti. (Ristkari ym., 2018, s. 24.)

3 TRANSNUORTEN HYVINVOINTIIN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ

3.1 Transnuorten hyvinvointi

Hyvinvointi tarkoittaa ihmisen kokonaisvaltaista fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista tasapainoa, joka mahdollistaa toimivan ja merkityksellisen elämän. Se liittyy

terveyteen, onnellisuuteen ja tyytyväisyyteen, ja sen keskeisiä osa-alueita ovat fyysinen ja psyykinen terveydentila, toimintakyky, sosiaaliset suhteet, ympäristö ja arvot. Hyvinvointi on yksilöllinen ja subjektiivinen kokemus, johon vaikuttavat yhteiskunnalliset ja kulttuuriset olosuhteet sekä henkilökohtaiset valinnat. (Kansalaisareena, i.a.)

Vuonna 2021 tehty kouluterveyskysely kartoitti nuorten elintapoja ja hyvinvointia, osallisuutta, terveydentilaa, kouluhyvinvointia, kokemuksia väkivallasta, sekä tuen ja avun saantia. Kouluterveyskyselyssä oli huomioitu myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret omana ryhmänään. Kyselyn tulosten perusteella sateenkaarinuorilla on muihin verrattuna huomattavasti enemmän terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä haasteita. Kyselyyn vastanneista nuorista kohdalaista tai vaikeaa ahdistusta koki sukupuolivähemmistöihin kuuluvista 47,9 % (cis 20,5 %). Sukupuolivähemmistöön kuuluvista vastanneista 34,4 % (cis 62 %) koki, että terveystarkastus toteutuu laadukkaasti. Sateenkaarinuorilla oli useita koulunkäyntiin ja koulu yhteisössä elämiseen liittyviä haasteita, kuten uupumusta, kiusaamiskokemuksia ja yksinäisyyttä. Suuri osa kyselyn sateenkaarinuorista harrastaa kulttuuria ja taidetta vähintään viikoittain. (Terveystarkastus, i.a.-a; Terveystarkastus, i.a.-b.)

Keväällä 2023 toteutettuun kouluterveyskyselyyn vastasi 150 170 nuorta, joista 1843 kertoi kuuluvansa transfeminiinisiin nuoriin ja 5886 transmaskuliinisiin nuoriin. Kyselyn avulla kartoitettiin transnuorten hyvinvointia vahvistavia tekijöitä, joita olivat avoin ja luottamuksellinen keskusteluyhteys vanhempien kanssa, sekä vahva kuulumisen tunne kouluun, luokkaan tai muuhun tärkeään yhteisöön. Myönteiset kokemukset omasta toiminnasta, kuten positiivinen palaute ja oikea-aikainen apu ovat myös merkittäviä. Läheiset ystävyssuhteet, aktiivinen osallistuminen seura- tai järjestötoimintaan, sekä paikkakunnan tarjoamat kiinnostavat vapaa-ajan mahdollisuudet edistävät myös hyvinvointia. On tärkeää huomioida, että vaikka transnuorilla on muita nuoria useammin haasteita hyvinvoinnin eri osa-alueilla, kaikki transnuoret eivät kärsi näistä ongelmista, ja heidän tyytyväisyyttään edistävät tekijät ovat samankaltaisia niin transfeminiinisillä kuin transmaskuliinisilla nuorilla. (Jehkoi ym., 2024, s. 1–2.)

Euroopan unionin perusoikeusvirasto, FRA, toteutti vuonna 2019 laajan kyselytutkimuksen, jossa selvitettiin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksia syrjinnästä ja viharikoksista EU-maissa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Serbiassa ja Pohjois-Makedoniassa. Tutkimuksesta tulee ilmi, miten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet Suomessa toteutuvat eri elämänalueilla. Suomessa kyselyyn osallistui 4 711 vastaajaa. Vähemmistöihin kuuluvat kokevat asenteiden muuttuneen heitä kohtaan myönteisempään suuntaan, mutta useita epäkohtia esiintyy yhä esimerkiksi koulutuksessa, sosiaali- ja terveystaloudissa sekä työelämässä. FRA:n kyselyyn suomalaisista vastaajista 11 prosenttia oli sitä mieltä, että ennakkoluulot ja kielteiset asenteet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan olivat lisääntyneet, kun taas 70 prosentin mielestä asenteet ovat muuttuneet myönteisemmiksi heitä kohtaan viimeisten viiden vuoden sisällä. Kaikista vastaajista 50 prosenttia on melko tai hyvin avoin omasta taustastaan. (Oikeusministeriö, 2021.)

Nuorisotutkimusseura ja Seta tekivät Hyvinvoiva sateenkaarinuori – nimisen yhteistyöhankkeen vuonna 2012, jonka tavoitteena oli kartoittaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointia Suomessa sekä selvittää, miten he kuvaavat terveyttään, ja mitkä asiat he kokevat merkittäviksi hyvinvointinsa kannalta. Tutkimus toteutettiin laajalla nettikyselyllä loppu keväästä vuonna 2013 ja kyselyyn osallistui 1619 suomalaista 15–25-vuotiasta nuorta. Useimmat vastaajista identifioivat itsensä seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvaksi. Vastanneista 1066 ilmoitti olevansa naisia, 398 miehiä ja 162 ilmoitti olevansa muunsukupuolisia. Osallistuneista 369 nuorta ilmoitti olevansa transihmisiä. Tutkimuksen mukaan mielenterveysongelmat sekä itsetuhoisuus ovat yleisempiä sateenkaarinuorten keskuudessa. Tutkimuksen mukaan sateenkaarinuoret saavat parhaiten tukea ystäviltä. (Alanko, 2014.)

3.2 Sukupuoliristiriita ja -dysforia

Sukupuoliristiriita tarkoittaa yksilön omaa kokemusta siitä, ettei hänen sukupuoli-identiteettinsä vastaa sitä sukupuolta, joka hänelle on määritelty syntymässä. Tämä voi tarkoittaa, että henkilö kokee olevansa eri sukupuolta kuin mitä muut

ihmiset odottavat hänen olevan. Sukupuoliristiriita voi ilmetä eri elämänvaiheissa ja siihen liittyvät kokemukset vaihtelevat yksilöittäin. Usein sukupuoliristiriitaan liittyy sukupuolidysforian tunne, joka tarkoittaa voimakasta pahan olon ja ahdistuksen kokemista sukupuoliristiriidan seurauksena. Vakavimmillaan se voi merkittävästi heikentää sekä yksilön yleistä hyvinvointia että toimintakykyä. (Mielen-terveystalo.fi, i.a.)

Sukupuolidysforia tarkoittaa ahdistusta ja kärsimystä, joka aiheutuu henkilön syntymässä määritellyn sukupuolen ja hänen sukupuoli-identiteettinsä välisestä ristiriidasta. Sukupuolidysforiasta kärsivien hyvinvointiin vaikuttaa myös vähemmistöstressi, joka voi syntyä, kun vähemmistöön kuuluva henkilö elää yhteiskunnassa, joka toimii enemmistön ehdoilla. Sukupuolidysforiaa voivat kokea transsukupuoliset ihmiset, joiden sukupuoli-identiteetti on vastakkainen syntymässä määritellylle sukupuolelle sekä muunsukupuoliset ihmiset, joiden sukupuoli-identiteetti on jotakin muuta kuin mies tai nainen. Pahimmillaan sukupuolidysforia voi lisätä vaikeita masennus- ja ahdistusoireita, altistaa syrjäytymiselle sekä lisätä itsemurha-ajatusten ja -yritysten riskiä. (Kärnä, 2021, s. 64–68.)

Sosiaalinen dysforia ja kehodysforia ovat usein osa sukupuolidysforiaa. Sosiaalisessa dysforiassa yksilö kokee ahdistusta ja epämukavuutta jatkuvasti kohdattaessaan tilanteita, joissa hänet nähdään väärän sukupuolen edustajana. Kehodysforia puolestaan liittyy oman kehon sukupuolitettuihin piirteisiin, jotka voivat tuntua vääriltä ja aiheuttaa henkistä kipua, vierautta tai jopa inhoa. Osa saattaa kokea sukupuolidysforiaa ilman kehodysforiaa, haluten kuitenkin tulla nähdyksi oman sukupuoli-identiteettinsä mukaisesti. (Sukupuolen moninaisuuden osaa-miskeskus, i.a.)

3.3 Vähemmistöstressi

Käsitteen vähemmistöstressi on luonut sosiaalitieteilijä, psykiatri ja epidemiologi Ilan H. Meyer vuonna 1995. Meyer yritti löytää syytä sille, miksi homoseksuaaleilla oli tilastollisesti korkeampi sairastavuusaste verrattuna heteroseksuaaleihin. Seksuu- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla ilmenee tavallista enemmän

joitakin terveysongelmia kuten mielenterveyshaasteita, diabetesta, korkeaa verenpainetta sekä muita fyysisiä terveyshaasteita. Terveyserojen taustalla vaikuttavana tekijänä pidetään pääasiassa vähemmistöstressiä, joka voi pitkään jatkessaan heikentää hyvinvointia, etenkin jos suojaavia tekijöitä ei ole riittävästi. Lisäksi vähemmistöstressi saattaa vähentää terveyspalvelujen käyttöä, sillä vähemmistöön kuuluvat pelkäävät kohtaavansa syrjintää myös palveluissa. (Matikka & Hipp, 2023.)

Vähemmistöstressi tarkoittaa pitkäaikaista painetta, jota voi kokea kuka tahansa. Sosiaalista painetta voi kokea myös tilanteessa, jossa yksilö ei vielä ole täysin määritellyt identiteettiään ja poikkeaa sukupuoli- ja heteronormeista. Vähemmistöstressi vaikuttaa haitallisesti sekä sosiaalisiin suhteisiin että psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen, mutta on myös olemassa siltä suojaavia tekijöitä. (Matikka & Hipp, 2023.)

Vähemmistöstressiä aiheuttavia tekijöitä ovat muun muassa syrjintä, stereotyyppiat, muistikuvat syrjinnästä ja vihamielisyyden kohtaaminen sekä näiden vuoksi jatkuva valppaana olo ja pelko syrjinnästä. Vähemmistöstressiltä suojaavia tekijöitä ovat puolestaan kyky tunnistaa eriarvoisuus, ymmärtää yhteiskunnallisten rakenteiden vaikutus omaan elämään sekä syrjinnän todellisuuden hyväksyminen. Tapahtuman hyväksyminen todeksi edistää toipumista, motivoi tilanteen muuttamiseen sekä varautumiseen tulevaisuuden haasteisiin. Lisäksi aktivismi on yksi tärkeä suojatekijä, sillä se vahvistaa yksilön rehellisyyttä, kokemusta toimijuudesta sekä antaa mahdollisuuden tuoda esille omia arvoja ja rajoja. (Matikka & Hipp, 2023.)

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluva voi kohdata odottamattomia ennakkoluuloja ja vihamielisyyttä sukupuoli- ja heteronormeihin liittyen, mikä voi johtaa jatkuvaan valmiustilaan ja ylivireyteen. Tämä tila saattaa ilmetä kroonisena lihasjännityksenä, unettomuutena sekä stressaavina ajatuksina ja muistoina, mikä voi lisätä huolta, ahdistusta ja muita negatiivisia tunnetiloja. Lisäksi vähemmistöstressi voi myös aiheuttaa posttraumaattisia oireita, kuten painajaisia, takaukia, yleistynyttä pelkoa sekä vaikuttaa negatiivisesti itsetuntoon esimerkiksi koulukiusaamisen tai katuhäirinnän seurauksena. (Matikka & Hipp, 2023.)

Keskeisin vähemmistöstressin stressitekijä on sisäistetty itseysrintä, jossa vähemmistöön kuuluva omaksuu ympäristönsä negatiiviset asenteet. Tämä johtaa siihen, että hän tuntee häpeää, epämukavuutta ja vihaa sekä omaa identiteettiään että itseään kohtaan. Tällöin henkilö saattaa jopa kokonaan torjua oman identiteettinsä. Sisäistetty itseysrintä voi myös ilmentyä negatiivisina tunteina muita saman ryhmän jäseniä kohtaan. (Jaskari & Keski-Rahkonen, 2021.)

3.4 Transfobia, syrjintä ja mikroaggressiot

Transfobia tarkoittaa pelkoa tai vastenmielisyyttä sukupuolinormien vastaisuutta ja sukupuolirajojen rikkomista kohtaan, joka voi kohdistua esimerkiksi maskuliinisiin naisiin, feminiinisiin miehiin tai transsukupuolisiin. Usein pelko on perustetonta ja perustuu olemassa oleviin sukupuolistereotypioihin. (European Institute for Gender Equality, 2024).

Sisäistetty transfobia viittaa epämukavuuden tunteeseen oman transsukupuolisuuden suhteen, jota henkilö voi kokea omaksuttuaan yhteiskunnan normatiiviset sukupuolikäsitykset. Transsukupuoliset ja sukupuolen normeista poikkeavat henkilöt kohtaavat usein stigmatisointia eli negatiivista leimaantumista, mikä voi johtaa näiden asenteiden sisäistämiseen ja vaikuttaa negatiivisesti terveyteen. Tämä voi aiheuttaa erilaisia terveyshaittoja, kuten mielenterveysongelmia, masennusta ja ahdistusta. (Bockting, 2015.)

Syrjintä tarkoittaa sitä, että henkilöä kohdellaan huonommin kuin toisia jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden, kuten kansalaisuuden, sukupuolen tai iän, vuoksi. Jokaisella on oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjintä on kielletty useissa kansallisissa laeissamme, kuten yhdenvertaisuuslaissa, rikoslaissa sekä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, i.a.-a.)

Syrjintä voi olla välitöntä, välillistä tai esimerkiksi vammaisilta henkilöiltä kohtuullisten mukautusten epäämistä. Välitön syrjintä tarkoittaa sitä, kun henkilöä kohdellaan epäsuotuisammin kuin toista henkilöä vastaavassa tilanteessa, johtuen

jostakin hänen henkilökohtaisesta ominaisuudestaan. Välillinen syrjintä tarkoittaa sitä, että näennäisesti neutraali peruste, sääntö tai toimintatapa asettaa jonkun henkilön heikompaan asemaan kuin muut, hänen henkilökohtaisten ominaisuuksiensa vuoksi. Lisäksi syrjintä voi ilmetä moniperustaisena syrjintänä, käskynä tai ohjeena syrjiä tai häirintänä. Moniperusteinen syrjintä tarkoittaa sitä, että henkilö joutuu syrjityksi samanaikaisesti kahden tai useamman eri syrjintäperusteen takia. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, i.a.-a.)

Yhdenvertaisuuslaissa on määritelty syrjinnän kieltö. Yksilöä ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muiden henkilöön liittyvän syyn vuoksi. Syrjintä on kielletty, huolimatta siitä, onko se suunnattu yksilöön itsessään tai johonkin toiseen liittyvään tosiasiaan tai oletukseen. Lisäksi se kieltää häirintän, kohtuullisten sopeutusten epäämisen sekä ohjeet tai käskyt syrjiä. (L 1325/2014 8. §.)

Mikroaggressiolla tarkoitetaan tahatonta tai tahallista kommenttia tai tekoa, joka voimistaa ja ylläpitää rasistisia tai muita syrjiviä stereotyyppioita, samalla tehden toisesta henkilöstä ulkopuolisen. Näennäisen viattomien kysymysten tai kommenttien kohteeksi joutuminen voi olla loukkaavaa ja aiheuttaa vahinkoa. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, i.a.-b.) Haasteena on, että mikroaggressiot ja ennakkoluulot ovat usein omakohtaisia ja tiedostamattomia, minkä vuoksi tekijä ei välttämättä ymmärrä niiden vahingollisuutta. Tämä puolestaan voi vahingoittaa psyykkisesti kyseistä yhteisöä. (Turner ym., 2021.)

Mikroaggressiot voivat olla joko tietoisia tai tiedostamattomia ennakkoluuloja, jotka voidaan luokitella neljään eri tyyppiin: mikrohyökkäykset (vanhanaikaiset syrjivät ilmaukset), mikrosolvaukset (hienovaraiset loukkaukset tai nöyryytykset, jotka vähättelevät kohdetta), mikromitätöinti (henkilön kokemusten, tunteiden ja ajatusten mitätöinti) sekä ympäristölliset mikroaggressiot (ilmenevät työpaikan kulttuurissa ja ilmapiirissä). Elämän aikana kertyvien "mikroaggressioiden" yhteisvaikutus voi lisätä fyysisten sairauksien riskiä, heikentää itseluottamusta sekä lopulta huonontaa mielenterveyttä. (Turner ym., 2021.)

4 TRANSNUORTEN HYVINVOINTIA TUKEVAT MENETELMÄT

4.1 Sukupuoli-identiteetin tukeminen ja sukupuolisensitiivinen työ

Transnuorten kokemukset sukupuoli-identiteettinsä kertomisesta terveydenhuollon ammattilaisille voivat olla moninaisia ja haasteellisia. Monille nuorille oman sukupuoli-identiteettinsä jakaminen on tärkeä osa sukupuolen vahvistamista ja hoidon saantia. Kuitenkin tutkimusten mukaan monet transnuorista välttelevät tätä, vaikka he ovatkin kokeneet sen tarpeelliseksi. Yleisimpiä syitä ovat epämu-kavuus aiheen esiin tuomisessa sekä huoli siitä, että ammattilainen ei hyväksy heidän identiteettiään. Moni nuori toivoisi, että ammattilaiset ottaisivat asian pu- heeksi itse, ja että esimerkiksi vastaanotolla käytettäisiin heidän oikeaa nimeään ja pronominejaan. (Coulter ym., 2020.) Mahdollisuus käyttää itse valittua nimeä useissa eri tilanteissa, auttaa vähentämään transnuorten masennusoireita, sekä itsetuhoisia ajatuksia ja käytöstä. Valitun nimen käyttö monilla eri elämän osa- alueilla myös vahvistaa transnuorten sukupuoli-identiteettiä. (Grossman ym., 2018.)

Sukupuolisensitiivinen työote tarkoittaa sukupuolen vaikutusten tunnistamista ih- misen elämään ja hänen tekemiinsä ratkaisuihin. Tämä lähestymistapa ei pyri vahvistamaan perinteisiä sukupuolirooleja, vaan tekee ne näkyviksi ja kyseen- alaistaa ne. Sukupuolisensitiivisyys edellyttää tietoisuutta yhteiskunnan miehiin ja naisiin kohdistamista odotuksista. Kun nämä odotukset on tunnistettu ja tiedos- tettu, niitä voidaan aktiivisesti muuttaa moninaisuutta ja laajempia vaihtoehtoja sallivaan suuntaan. Sukupuolisensitiivisessä työssä otetaan huomioon eri ilmiöi- den ja tilanteiden erilaiset vaikutukset tyttöihin ja poikiin. Eri sukupuolen edusta- jille sallitaan eri asioita, mikä voi johtaa siihen, että sukupuolesta tulee este it- sensä toteuttamiselle. (Hoikkala & Sell, 2016, luku Mitä on sukupuolisensitiivinen työote?)

Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö keskittyy tyttöjen ja poikien erityistarpeiden ja haasteiden tunnistamiseen, jotta voidaan edistää heidän voimaantumistaan, eh- käistä syrjäytymistä ja tukea elämänhallintaa ja osallisuutta. Tavoitteena on

vahvistaa heidän emotionaalista, sosiaalista ja kulttuurista pääomaansa. (Hoikkala & Sell, 2016, luku Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö.) Sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä keskeisenä ajatuksena on, että sekä tytöt että pojat tarvitsevat luotettavien aikuisten läsnäoloa, tukea, kannustusta ja välittämistä. On tärkeää, että he kokevat itsensä arvokkaiksi ja hyväksytyiksi omana itsenään, myös silloin kun he eivät tunne kuuluvansa selkeästi kumpaankaan sukupuoleen. (Hoikkala & Sell, 2016, luku Mitä on sukupuolisensitiivinen työote?)

4.2 Turvallisemman tilan periaatteet

Monilla työpaikoilla, seuroilla, nuorisotiloilla, liitoilla ja harrastuskerhoilla on käytössään turvallisemman tilan periaatteet, jotka pohjautuvat lainsäädäntöön ja ihmisoikeuksiin. Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän eri perusteilla, kuten sukupuolen, sukupuoli-identiteetin, seksuaalisen suuntautumisen, etnisen alkuperän, uskonnon tai vammaisuuden perusteella. Laki velvoittaa myös viranomaisia, koulutuksen järjestäjiä, sekä työnantajia edistämään yhdenvertaisuutta. (L 1325/2014.)

Suomen perustuslaki takaa jokaiselle yhdenvertaisuuden, henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja syrjimättömyyden. Perustuslaissa korostetaan oikeutta tulla kuulluksi, sukupuolten tasa-arvon edistämistä sekä uskonnon, oman tunnon ja sananvapauden suojaa, vahvistaen näin turvallisuutta ja tasa-arvoa yhteiskunnassa (L 731/1999.)

Turvallisemman tilan periaatteet varmistavat, että kaikilla on oikeus osallistua toimintaan ilman syrjintää tai ahdistelua, ja että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi. Näihin periaatteisiin kuuluu muiden itsemäärittelyoikeuden kunnioittaminen, mikä tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei tehdä oletuksia toisten sukupuolesta, taustasta tai mielipiteistä. Lisäksi on tärkeää kuunnella ja oppia uusista tilanteista sekä olla avoin palautteelle. Periaatteisiin kuuluu myös tilan antaminen muille, oman roolin ja aseman tunnistaminen sekä aktiivinen läsnäolo, jotta kaikki voivat osallistua. (Allianssi, i.a.; Suomen YK-liitto, i.a.)

Turvallisemman tilan periaatteet voivat olla merkittävä apu transnuorten hyvinvoinnin tukemisessa, sillä ne auttavat luomaan ympäristön, jossa nuori voi olla oma itsensä ilman pelkoa syrjinnästä tai arvostelusta. Kun nuori kokee ympäristönsä hyväksyväksi ja turvalliseksi, hän uskaltaa ilmaista sukupuoli-identiteettiään vapaammin. Tämä tukee nuoren itsetunnon ja itsevarmuuden kehittymistä. Turvallisemman tilan periaatteiden pohtiminen yhdessä myös edistää avoimuutta nuoren ja hänen ympärillään olevien ihmisten välillä, mikä helpottaa keskustelua ja tuen tarjoamista nuoren tarpeiden mukaisesti.

4.3 Voimavaralähtöinen lähestymistapa

Voimavaralähtöisessä lähestymistavassa keskitytään positiivisiin voimavaroihin ja ratkaisuvaihtoehtoihin menneisyyden ongelmien sijaan. Työskentelyssä ei pyritä korjaamaan menneitä ja nykyisiä ongelmia, vaan tavoitteena on saavuttaa tulevaisuuden tavoitteet yksilön ja ympäristön vahvuuksia hyödyntämällä. Tämä vaatii työntekijöiltä uskoa niin asiakkaiden kuin yhteisöjen kykyihin ja mahdollisuuksiin. Vaikka asiakkaiden toiveet ja unelmat tuntuisivat epärealistisilta, ne nähdään työskentelyssä tärkeinä. (Kostilainen & Nieminen, 2018, s.86.)

Voimavaralähtöisessä lähestymistavassa korostuvia periaatteita ovat tavoitelähtöisyys, suunnitelmallinen vahvuuksien arviointi, asiakkaan ja ympäristön resursien hyödyntäminen, asiakkaan toivon herättäminen ja mielekkäiden vaihtoehtojen sekä valinnanmahdollisuuden tarjoaminen asiakkaalle. Olennaista lähestymistavassa on dialogisuus, asiakkaan kuuleminen sekä työskentelyn lähteminen asiakkaan omista tavoitteista. Asiakkaan tulisi saada ilmaista tilanteensa ja päämääränsä omin sanoin. Tavoitteena on tukea asiakasta siten, että hän löytää tarvittavat voimavarat ja vahvuudet ongelmiansa ratkaisemiseen. (Kostilainen & Nieminen, 2018, s.86.)

Voimavaralähtöisessä lähestymistavassa resilienssillä on merkittävä rooli. Resilienssi tarkoittaa järjestelmän tai yksilön kykyä toipua häiriöistä ja stressistä, säilyttäen toimintakyvyn ja oppien vastoinkäymisistä nopeasti ja tehokkaasti. Se voi ilmetä palautumisena kriisin jälkeiseen hyvinvointiin tai jopa kasvuna, jolloin

saavutetaan aikaisempaa parempi tilanne. Sisäinen vahvuus, rakastetuksi tulemisen kokemus sekä vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaidot ovat keskeisiä resilienssin lähtökohtia. Hyvän resilienssin omaavat ihmiset kykenevät palauttamaan tasapainon nopeasti stressaavien tapahtumien jälkeen, ja heillä on kyky jatkaa eteenpäin vastoinkäymisistä huolimatta. Resilienssi on sekä yksilöllinen että yhteisöllinen prosessi, joka hyödyntää niin yksilöiden, perheiden kuin yhteisöjen resursseja. (Kostilainen & Nieminen, 2018, s. 87–88.)

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöille sosiaalisia resilienssitekijöitä ovat vertais-tuki, yhteisöllisyys, omien kokemusten sanoittamisessa auttavat sateenkaarikäsitteet sekä positiiviset roolimallit. Lisäksi muita tärkeitä tekijöitä ovat turvallisiin tiloihin pääsy, tasavertainen koulu- ja työyhteisö sekä perheen tarjoama tuki vähemmistöpainetta kokeville perheenjäsenille. Myös vahva itsetunto on yksi suojaava tekijä. (Matikka & Hipp, 2023.)

4.4 Palveluohjaus ja transnuorten palvelut

Palveluohjauksen perustana ovat luottamus, aito kohtaaminen ja asiakkaan itsenäisen elämän tukeminen. Tavoitteena on osallistaa asiakas häntä koskevissa päätöksissä ja tarpeissa, sekä tuoda esiin hänen voimavaransa. Näin saadaan näkemyksiä siitä, mitkä palvelut tukevat parhaiten juuri kyseistä asiakasta. (Suominen & Tuominen, 2007, s. 13.) Transnuorten parissa työskentelevien on tärkeää osata ohjata nuoria heille sopiviin palveluihin, joita on saatavilla valtakunnallisesti verkossa sekä paikallisesti eri järjestöjen ja palveluntuottajien kautta.

Internetillä on suuri rooli transnuorten hyvinvoinnin tukemisessa, sillä se tarjoaa heille paikan, jossa olla aidosti omia itsejään. Sen kautta transnuoret voivat löytää yhteisöjä, jotka jakavat samanlaisia kokemuksia ja antavat vertaistukea, jota ei aina ole saatavilla heidän arjessaan. Tämä vahvistaa heidän kuuluvuuden tunnettaan ja itseluottamustaan sekä luo toivoa tulevastakin. Monille internet toimii myös turvapaikkana syrjinnän ja väkivallan keskellä. Lisäksi se tarjoaa monille transnuorille inspiraatiota ja mahdollisuuden löytää roolimalleja, mikä voi auttaa

heitä selviämään vaikeista tilanteista ja vahvistaa henkistä hyvinvointia. (Austin ym., 2020, s.37–40.)

Verkkonuorisotalo Loiste on Discordissa toimiva maksuton verkkoyhteisö 13–29-vuotiaille sateenkaarinuorille. Loisteessa nuori voi osallistua moderoituihin ilmaisiin chat-ryhmiin, jotka mahdollistavat vertaiskohtaamisia muiden sateenkaarinuorten kanssa. Erilaisten ryhmä- ja teemachattien lisäksi Loiste tarjoaa yksilötapaamisia nuorisotyön tekijöiden ja seksologian ammattilaisten kanssa. Yksilöpäivystyksessä on myös mahdollista kysyä neuvoa nopeisiin kysymyksiin. (Seta Nuoret, i.a.)

Keski-Suomen hyvinvointialue tarjoaa maksutonta matalan kynnyksen seksuaalivouontaa anonyymisti chat-palvelun kautta. Chatin kautta on myös mahdollista varata etävastaanottoaika seksuaalivouvojalles. Seksuaalivouvonnessa käsiteltävät aiheet voivat liittyä kehonkuvaan ja itsetuntoon vaikuttaviin haasteisiin, seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuteen tai muihin omaan seksuaalisuuteen liittyviin asioihin. (Keski-Suomen hyvinvointialue, i.a.)

Suomen Settlementiliitto on sitoutumaton kansalaisjärjestö, joka toimii suomalaisen settlementiliikkeen kattojärjestönä. Se edistää yhdenvertaisuutta, yhteisöllisyyttä ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Settlementiliiton tehtävänä on luoda tiloja, joissa ihmiset voivat kohdata, oppia ja kasvaa yhdessä. Järjestö koordinoi erilaisia valtakunnallisia hankkeita, tarjoaa asiantuntijapalveluja ja vaikuttaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Toiminta kattaa vapaan sivistystyön, kriisityön sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamisen. (Settlementiliitto, i.a.) Settlementiliiton alaisuudessa toimivat myös Poikien ja Tyttöjen Talot.

Poikien Talot ja Tyttöjen Talot tarjoavat sukupuolisensitiivistä tukea ja toimintaa nuorille heidän yksilölliset tarpeensa huomioiden. Poikien Talot ovat suunnattu 10–28-vuotiaille pojille, nuorille miehille ja sukupuoltaan pohtiville nuorille, jotka etsivät turvallista ympäristöä, positiivisia roolimalleja, uusia ystäviä ja tukea elämän haasteisiin. Tyttöjen Talot ovat 12–28-vuotiaille tytöille ja nuorille naisille tarkoitettuja turvallisia kohtaamispaikkoja, joissa sukupuolen moninaisuus huomioidaan. Siellä voi osallistua erilaisiin ryhmiin ja tapahtumiin, tavata uusia ihmisiä ja

saada tukea luotettavilta aikuisilta. Poikien Talon ja Tyttöjen Talon toiminta edistää osallistujien osallisuutta, yhteisöllisyyttä, myönteistä minäkuvaa ja identiteetin kehitystä, erityisesti sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyyttä painottaen. Molemmat talot tarjoavat nuorille mahdollisuuden kasvaa ja kehittyä turvallisessa ja kannustavassa ympäristössä. (Poikien Talo, i.a.; Jyväskylän Tyttöjen Talo, i.a.)

5 JYVÄSKYLÄN NUORTEN TAIDETYÖPAJA

Opinnäytetyömme työelämäyhteistyökumppanina toimi Jyväskylän Nuorten taidetyöpaja. Nuorten työpajatoiminta perustuu nuorisolakiin. Nuoret ohjautuvat työpajalle viranomaisen kautta tai oma-aloitteisesti. Työpajatoiminnan päämääränä on valmentaa nuoria koulutukseen ja työelämään sekä edistää heidän elämänhallintataitojaan ja osallisuuttaan yhteiskuntaan. Nuoret osallistuvat valmennukseen tekemällä työtä tai työtoimintaa omien kykyjensä ja heille laaditun henkilökohtaisen valmennussuunnitelman mukaan. Työpajatoimintaa voivat järjestää kunnat tai useat kunnat yhteistyössä nuorten palveluja tarjoavien yhteisöjen kanssa, ja toiminnassa tulee olla riittävästi osaamista nuorten yksilö- ja työvalmennukseen. Toiminnan tuloksia seurataan tavoitteiden saavuttamisen varmistamiseksi. (L 1285/2016 13. §.)

Jyväskylän Nuorten taidetyöpajan toiminta on nuorisolain mukaista työpajatoimintaa ja toiminta aloitettiin vuonna 2001. Taidetyöpajat on suunnattu 15–29-vuotiaille jyväskyläläisille nuorille. Työpajan tavoitteet suunnitellaan yhdessä nuoren kanssa ja niitä päivitetään pajajakson aikana tarpeen mukaan. Nuoret voivat osallistua työpajaan erilaisilla sopimuksilla, kuten työkokeilu-, kuntouttavan työtoiminnan-, paja- tai opinnollistamissopimuksella. (Jyväskylä, i.a.-a.)

Nuorten taidetyöpajalla toimii vuonna 2024 yhteensä kymmenen eri arjentaito- ja työelämäpajaa. Arjentaitopajoilla keskitytään elämänhallinnan ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen, kun taas työelämäpajoilla opitaan ammatillisia taitoja.

Toiminta on ryhmässä tapahtuvaa ja painottuu käytännön tekemiseen, kuten kädentaitoihin, kuvalliseen ilmaisuun, luontoelämyksiin, musiikkiin ja ammatilliseen työskentelyyn. Nuorten taidetyöpaja järjestää myös maahanmuuttaja nuorille tarkoitettua pajatoimintaa. Työntekijöinä pajoilla on eri alojen ammattilaisia sosiaali- ja terveysalalta. (Jyväskylä, i.a.-b.)

Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan kattojärjestö Into ry myönsi Jyväskylän Nuorten taidetyöpajalle Työpaja-toiminnan laatumerkin vuonna 2023. Nuorten taidetyöpaja arvioi toimintaansa Into ry:n laatukriteereillä, ulkopuolinen auditointi tehtiin elokuussa, ja laatumerkki myönnettiin syyskuussa 2023. Laatutyön tavoitteena on kehittää työpajapalveluita valtakunnallisesti. Into ry:n laatukriteerit perustuvat Euroopan laatupalkintomalliin ja sosiaalisen työllistämisen laadunarviointimalliin. (Jyväskylä, 2023.)

6 OPINNÄYTETYÖN TARVE, TARKOITUS JA TAVOITE

Toteutimme opinnäytetyömme yhteistyössä Jyväskylän Nuorten taidetyöpajan kanssa, ja yhteyshenkilönämme toimi työelämäpajojen vastaava työvalmentaja. Kartoitimme yhteistyökumppanimme kehittämistarpeita kysymällä eri pajojen ohjaajilta heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan ajattelemistamme opinnäytetyöteemoista. Monet ohjaajat kokivat transnuorten hyvinvointia käsittelevän opinnäytetyön ajankohtaiseksi ja tärkeäksi, sillä yhä useampi työpajanuori identifioituu sukupuolivähemmistöön. Tämä on luonut tarpeen lisätä ohjaajien tietoa ja valmiuksia tarjota transnuorille oikeanlaista tukea.

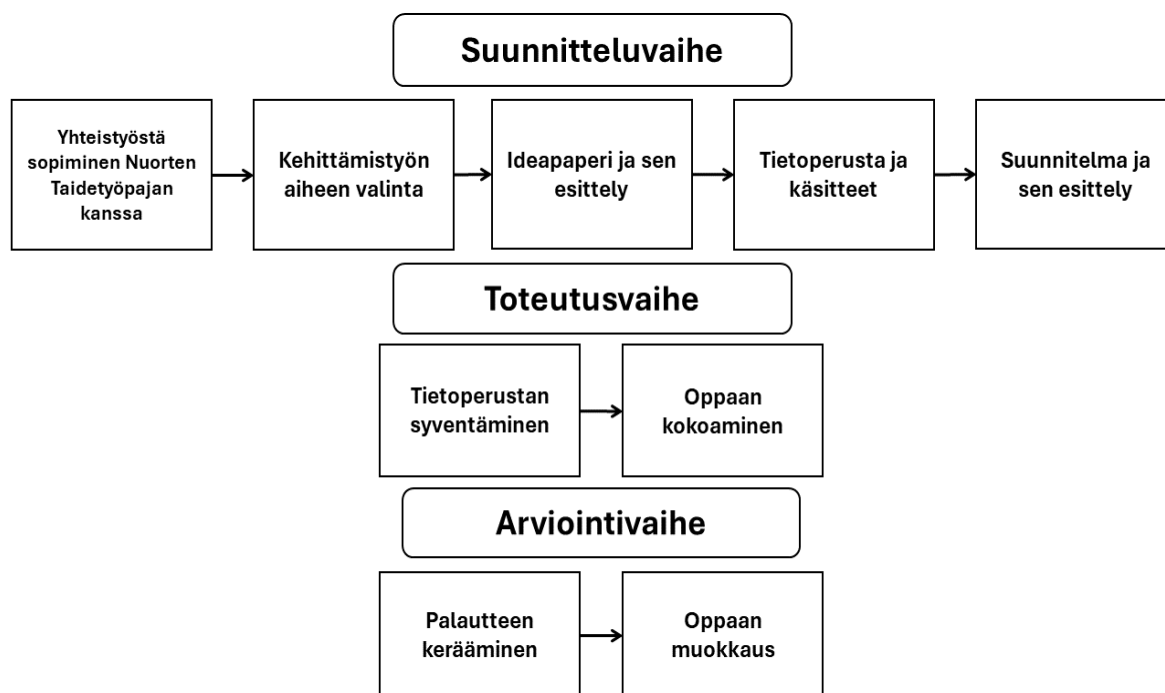
Opinnäytetyömme tarkoituksena oli vastata tähän kehittämistarpeeseen, laatimalla selkeä ja käytännönläheinen opas, joka vahvistaa ohjaajien ammatillista osaamista ja tarjoaa konkreettisia keinoja transnuorten hyvinvoinnin tukemiseksi. Tavoitteena oli lisätä tietoisuutta transnuorten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja vahvistaa sukupuolisensitiivisen työotteen käyttöä. Oppaan avulla ohjaajat

voivat ymmärtää ja tukea transnuoria kokonaisvaltaisemmin sekä kohdata heidän erityistarpeitaan yhdenvertaisessa ja turvallisessa ympäristössä. Lisäksi opas tarjoaa helppokäyttöisiä menetelmiä, joihin ohjaajat voivat palata tarpeen mukaan sekä työkaluja, joilla ennaltaehkäistä mahdollisia haastavia tilanteita.

7 KEHITTÄMISPROSESSI

7.1 Kehittämispainotteisen opinnäytetyön eteneminen

Kehittämistyö voidaan nähdä prosessina, joka etenee vaihe vaiheelta. Vaiheistus auttaa toimimaan järjestelmällisesti ja varmistaa, että jokainen vaihe hoidetaan loppuun ennen siirtymistä seuraavaan. Prosessissa on kolme päävaihetta, joista ensimmäiseksi on suunnitteluvaihe, jossa kartoitetaan kehittämistarpeita, asetetaan tavoitteet ja laaditaan suunnitelma niiden saavuttamiseksi. Tämän jälkeen siirrytään toteutusvaiheeseen, jossa suunnitelma viedään käytäntöön. Lopuksi arvioidaan, kuinka hyvin kehittämistyö on onnistunut ja saavutettiin asetetut tavoitteet. Tällainen vaiheistus auttaa varmistamaan, että kehittämistyö etenee sujuvasti ja tehokkaasti. (Moilanen ym., 2015, s. 22.)

Kuva 1. Kehittämisen prosessin ja tämän opinnäytetyön vaiheet

Kuvassa 1 on kolmivaiheisena kuvattu kehittäminen prosessi ja tässä opinnäytetyössä tehdyt toimenpiteet jokaisessa vaiheessa. Opinnäytetyöprosessi alkoi syksyllä 2022, jolloin sovimme alustavasti yhteistyöstä Nuorten taidetyöpajan kanssa. Samoissa keskusteluissa ideoimme yhdessä yhteistyötahomme kanssa opinnäyte- ja kehittämistyön aiheesta dialogista keskustelua hyödyntäen.

Dialoginen keskustelu tarkoittaa avointa ja rehellistä vuorovaikutusta, jossa pyritään saavuttamaan yhteisymmärrys. Siinä ymmärretään ihmisillä olevan erilaisia näkemyksiä, eikä kukaan yksin hallitse koko totuutta. Eri näkökulmat hyväksytään, ja tilannetta tarkastellaan yhdessä. Aito dialogi mahdollistaa ihmisten osamisen, motivaation ja luovuuden hyödyntämisen. (Eloranta ym., 2017, s.61.)

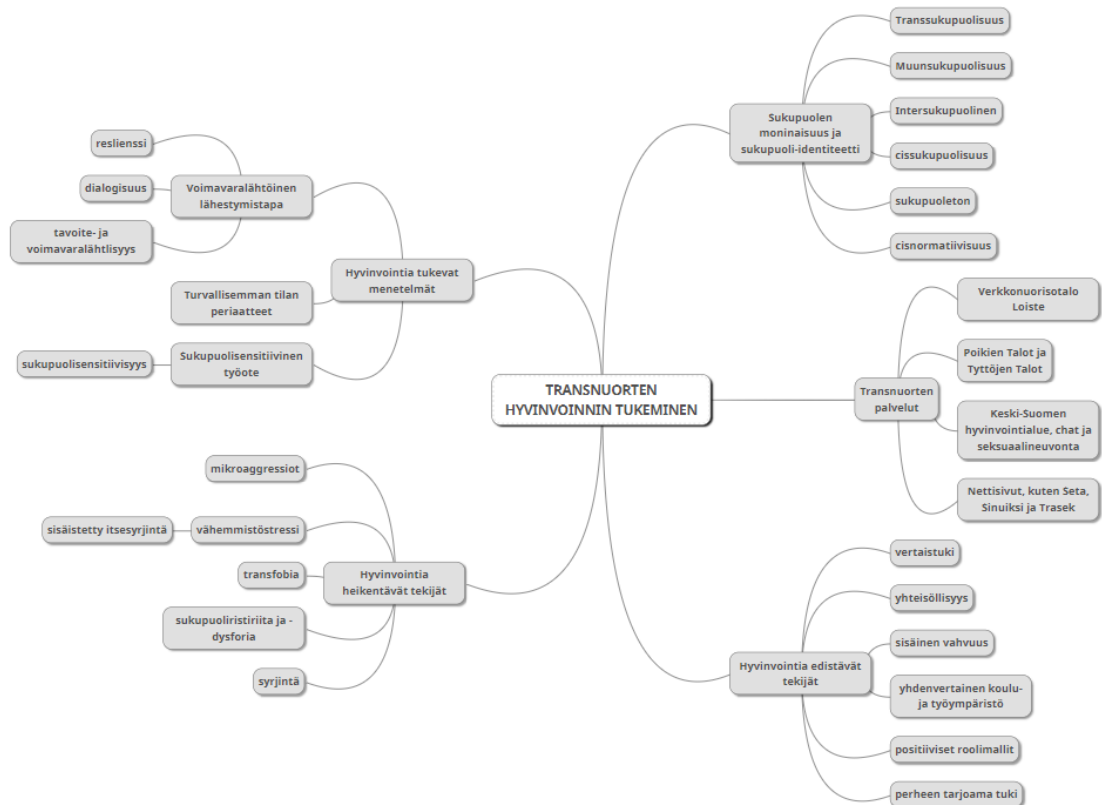
Alun perin suunnitelmanamme oli tehdä opas sateenkaarinuorten kohtaamisesta. Lähdekirjallisuuteen perehtyessämme päätimme kuitenkin muuttaa suunnitelmaa ja kaventaa aihepiiriämme, sillä huomasimme, että opinnäytetyöstämme olisi tullut muuten liian laaja. Sovimme yhteistyötahomme kanssa keväällä 2024, että aiheemme koskisi transnuorten hyvinvoinnin tukemista. Samoihin aikoihin saimme suunnitelman tehtyä ja esittelimme sen seminaarissa. Suunnitelmanamme oli edelleen liian laaja, jonka vuoksi jouduimme vielä muokkaamaan sitä lisää.

Suunnittelemamme menetelmät olisivat olleet liian työläitä. Päädyimme kuitenkin valitsemaan tiedonhaun suunnittelulomakkeen työväliseksi oppaan tietoperustan luomiseen.

Kesällä 2024 siirryimme opinnäytetyön toteutusvaiheeseen. Keräsimme lisää tietoa aiheestamme eri lähteistä ja aloitimme oppaamme suunnittelun ja kokoamisen. Syksyllä 2024 lähetimme valmiin oppaan yhteistyökumppanillemme arvioitavaksi ennen esitarkastusta. Yhteistyökumppanilta, ohjaavilta opettajilta sekä opponenteilta saatujen palautteiden perusteella opinnäytetyö ja opas muokattiin lopulliseen muotoonsa. Opinnäytetyö julkaistiin Theseuksessa ja sen liitteenä on valmis opas (Liite 1). Lähetimme valmiin digitaalisen oppaan myös yhteyshenkilöllemme sähköpostilla, ja hän jakoi sen eteenpäin pajaohjaajille.

7.2 Tiedonhaun prosessi ja aineiston valinta

Kehittämistyössä tiedonhaku lähtee liikkeelle siitä, että tunnistetaan kehittämiskohde ja ymmärretään siihen liittyvät tekijät. Kun kehittämiskohde on selvä, etsitään siihen liittyvää tietoa perehtymällä olemassa olevaan teoreettiseen ja muihin aineistoon. Kerätty tieto täytyy käsitellä niin, että se saadaan liitettyä kehittämistyöhön tarkoituksenmukaisella tavalla. Kehittämiskohdetta tutkiessa voi kohdata ristiriitaisia tietoja, jolloin tarvitaan kriittistä suhtautumista ja taitoa tehdä valintoja sekä yhdistellä tietoa. Keskeistä on löytää näkökulma, joka ohjaa kehittämistyötä eteenpäin. Tätä prosessia ohjaa viitekehys, joka auttaa selkeyttämään kehittämiskohdetta ja muodostaa perustan tärkeimmille käsitteille sekä niiden keskinäisille suhteille. (Moilanen ym., 2015, s. 24–25.)

Kuva 2. Käsitekartta käsitteiden kartoittamiseksi

Transnuoriin liittyvää käsitteistöä on paljon ja ne linkittyvät usein toisiinsa. Käytimme opinnäytetyömme kannalta tärkeimpien käsitteiden kartoittamiseen käsitekarttaa (Kuva 2). Käsitekartta on visuaalinen menetelmä, jonka avulla voidaan järjestää ja jäsentää tietoa käsitteiden välisistä suhteista. Se koostuu keskeisistä käsitteistä, joita yhdistävät nuolilla tai viivoilla merkityt yhteydet, ja näitä yhteyksiä voidaan selvittää avainsanoilla tai lauseilla. Käsitekartta auttaa hahmottamaan monimutkaisia kokonaisuuksia, tunnistamaan olennaisia käsitteitä ja ymmärtämään niiden välisiä suhteita. Käsitekartan avulla voidaan tarkastella yksityiskohtia, löytää uusia oivalluksia ja rakentaa laajempaa ymmärrystä jostakin aiheesta. (Tampereen korkeakoulu-yhteisö, 2023.) Kartan avulla pystyimme paremmin hahmottamaan, miten aiheemme kannalta keskeiset tekijät liittyvät toisiinsa ja vaikuttavat kokonaisuuteen. Se teki asioista helpommin jäseneltäviä, tukien ajatusprosessia ja auttoi selkiyttämään opinnäytetyömme rakennetta.

Hyödynsimme oppaan tietopohjan keräämisessä tiedonhaun suunnittelulomaketta. Mielestämme se mahdollisti laaja-alaisen tietopohjan keräämisen ja

jäsentämisen opinnäytetyöhömmä soveltuvalla tavalla. Lomakkeen avulla pystyimme keräämään monipuolista ja ajankohtaista tietoa. Tiedonhaussa keskeisiä kriteereitä olivat aineiston ajankohtaisuus ja luotettavuus. Käytimme enintään 10 vuotta vanhoja lähteitä varmistaaksemme, että tiedot ja termit olivat ajan tasalla ja heijastivat transnuorten hyvinvointiin liittyviä ajankohtaisia ilmiöitä ja haasteita. Hylkäsimme aineistot, jotka käyttivät vanhentuneita termejä, kuten "transseksuaalisuus", sillä ne eivät vastanneet nykyajan hyväksyttyä terminologiaa.

Lisäksi painotimme tieteellisiä artikkeleita, tutkimusraportteja ja asiantuntijalähteitä, jotka perustuivat tutkittuun tietoon ja olivat peräisin luotettavista ja tunnistetuista lähteistä. Hyödynsimme tiedonhaussa myös englanninkielisiä lähteitä saadaksemme laajemman näkökulman.

7.3 Oppaan kehittäminen ja sisällön luominen

Oppaan sisältö muodostui tietoperustan kirjoittamisvaiheessa keskeisimmin esiinnousseista käsitteistä ja aiheista. Opas alkaa sukupuolen moninaisuuteen ja transnuorten kattokäsitteen alle kuuluvien sukupuoli-identiteettien määritelmillä. Näiden käsitteiden ymmärtäminen on olennainen lähtökohta, jotta voidaan luoda pohja transnuorten hyvinvoinnin tukemiselle. Seuraavaksi oppaassa käsitellään haasteita ja tekijöitä, jotka vaikuttavat transnuorten hyvinvointiin. Oppaassa käsittelemämme hyvinvointiin vaikuttavat haasteet olivat sellaisia, jotka yleisimmin mainittiin tutkimuksissa ja aineistoissa. Näitä ovat esimerkiksi syrjintä, transfobia ja vähemmistöstressi. Näiden haasteiden tunteminen on tärkeää, jotta nuorten hyvinvointia voidaan tukea oikeilla tavoilla.

Oppaan seuraavassa osiossa esitellään erilaisia työmenetelmiä ja toimintaperiaatteita, joiden avulla työntekijät voivat tukea ja huomioida transnuorten hyvinvointia. Valitsimme menetelmät, jotka vahvistavat koko työyhteisön ja -ympäristön osaamista sekä transnuorten huomioimista. Näiden menetelmien avulla voidaan luoda turvallinen ja avoin tila, jossa nuoret voivat tuntea itsensä hyväksytyiksi ja arvostetuiksi. Transnuorten voimavaroja lisäävät heitä

oikeudenmukaisesti ja kunnioittavasti kohtelevat aikuiset, jotka ovat aidosti kiinnostuneita ja valmiita keskustelemaan silloin, kun nuori sitä tarvitsee (Jehkoi ym., 2024, s. 1–2.).

Oppaan viimeiseen sisältöluukuun on koottu yhteystietoja palveluista, joita transnuoret voivat hyödyntää sekä verkossa että paikallisesti. Ohjaajat voivat ohjata nuoria näihin palveluihin, joiden kautta nuoret voivat saada tarvitsemaansa tukea ja ohjausta hyvinvointinsa edistämiseksi. Palveluohjauksen onnistumisen kannalta on olennaista, että apu järjestetään oikeaan aikaan, jotta nuoren toimintakykyä voidaan ylläpitää ja parantaa. Mahdollisuudet onnistumiseen kasvavat, kun nuori tiedostaa palveluiden olemassaolon, saatavuuden ja kokee niiden vastavan omia tarpeitaan. (Elovaara, 2021.) Lopuksi oppaasta löytyy lähdeluettelo, joka tarjoaa mahdollisuuden perehtyä oppaan sisältämiin aiheisiin syvällisemmin.

Yhteistyökumppanimme antoi meille vapaat kädet oppaan sisällön ja visuaalisen ilmeen suunnitteluun, joten halusimme luoda selkeän ja visuaalisesti miellyttävän kokonaisuuden. Hyödynsimme toteutuksessa Canva Pro -tunnuksiamme, joiden avulla pystyimme tekemään oppaasta helposti muokattavan ja visuaalisesti yhtenäisen käyttämällä samaa väripalettia ja asettelua läpi oppaan.

Canva on verkkopohjainen suunnittelutyökalu, joka mahdollistaa erilaisten visuaalisten sisältöjen, kuten esitysten, julisteiden ja oppaiden luomisen. Se sisältää laajan valikoiman valmiita mallipohjia, grafiikoita ja fontteja, jotka helpottavat suunnittelua, eikä se vaadi aiempaa kokemusta graafisesta suunnittelusta. Canvan avulla voi luoda visuaalisesti näyttäviä materiaaleja nopeasti ja vaivattomasti. Canvasta on saatavilla ilmainen versio rajatumilla muokausvaihtoehdoilla ja maksullinen versio Canva Pro, jossa kaikki mallipohjat ja grafiikat ovat käytettävissä. (Canva, i.a.)

7.4 Oppaan arviointi

Kehittämistyön tuloksia arvioitaessa voidaan tarkastella esimerkiksi lopputuloksen merkityksellisyyttä, yksinkertaisuutta, käytön helppoutta, soveltuvuutta

muihin tilanteisiin, toistettavuutta sekä puolueettomuutta. Arviointimenetelminä voidaan hyödyntää esimerkiksi kyselytutkimuksia. (Moilanen ym., 2015, s. 47–48.)

Kyselylomakkeen laadinta alkaa kehittämistyön tavoitteista, jotka on tunnettava hyvin ennen kyselyn tekoa. Lomakkeen pituuden ja ulkoasun tulee olla selkeitä niin vastaajien kuin tietojen käsittelijöiden kannalta, sillä liian pitkä kysely voi vähentää vastaushalukkuutta. Kysymysten on oltava kattavia, mutta samalla yksinkertaisia ja helposti ymmärrettäviä. On tärkeää välttää tarpeettomia kysymyksiä ja käyttää mahdollisimman selkeää, täsmällistä kieltä. Ennen lomakkeen laajempaa käyttöä on tärkeää testata sen toimivuus. (Moilanen ym., 2015, s. 131–133.)

Oppaasta pyydettävän palautteen keruussa hyödynnettiin Microsoft Forms kyselylomaketta (Liite 2). Microsoft Forms on verkkotyökalu, jonka avulla voi luoda tietovisoja, tenttejä, ja kyselylomakkeita. Se mahdollistaa tietojen keräämisen ja analysoinnin reaaliajassa. Microsoft Forms on monipuolinen työkalu tiedonkeruuseen ja palautteen saamiseen. (Microsoft, i.a.)

Lähetimme kyselyn yhteistyökumppanimme yhteyshenkilölle, joka laittoi sen eteenpäin taidetyöpajan ohjaajille. Palautekyselyn vastausaika oli viikko. Teimme kyselystä lyhyen ja esitimme kysymykset mahdollisimman selkeästi ja yksiselitteisesti, jotta vastaaminen olisi nopeaa ja niistä saatujen tulosten perusteella oppaan muokkaaminen olisi helppoa. Kyselyssä pyysimme kiinnittämään huomiota oppaan sisällön lisäksi sen visuaalisuuteen ja selkeyteen.

Saimme vain yhden vastauksen palautekyselyymme. Vastauksesta ilmeni, että opas koettiin selkeäksi, helppolukoiseksi ja visuaalisesti miellyttäväksi. Vaikka opas ei tarjonnut vastaajalle varsinaisesti uutta tietoa, sen napakka ja selkeä esitystapa sai kiitosta. Opasta pidettiin erinomaisena lähtökohtana niille, joille aihe ei ole ennestään tuttu, ja sitä suositeltiin perehdytysmateriaaliksi kaikille nuorten parissa työskenteleville. Sukupuolen moninaisuus korostuu merkittävästi asiakasryhmissä, ja oppaan avulla voidaan varmistaa, että kaikki hallitsevat keskeiset termit ja osaavat keskustella kunnioittavasti. Oppaan kuvitus sai myös positiivista palautetta, sillä se koettiin miellyttäväksi ja selkeyttä tukevaksi.

8 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Opinnäytetyön jokaisessa vaiheessa tuli kiinnittää huomiota sen eettisyyteen ja luotettavuuteen. Eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaisesti, hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteisiin kuuluvat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuullisuus. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että varmistetaan toiminnan eri vaiheissa tieteellisen toiminnan laatu, toimitaan avoimesti ja oikeudenmukaisesti, osoitetaan arvostusta niin ympäristölle kuin ympärillä oleville ihmisille sekä kannetaan vastuu toiminnasta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023.) Pyrimme noudattamaan kyseisiä eettisiä periaatteita opinnäytetyötä tehdessämme.

Opinnäytetyömme luotettavuuden kannalta keskeinen tekijä oli riittävä lähdekriittisyys. Lähdekriittisyys tarkoittaa lähteiden laadun ja luotettavuuden arviointia. Tieteellisissä teksteissä tulee suosia tutkittuun tietoon perustuvia, ensisijaisia lähteitä, kuten tieteellisiä artikkeleita, alan kirjallisuutta ja raportteja. Luotettavina pidetään lähteitä, jotka perustuvat itsekin laadukkaisiin ja tarkistettavissa oleviin lähteisiin. Kirjalliset lähteet ovat usein suullisia luotettavampia, sillä niiden tarkistaminen on helpompaa. (Huovinen, 2020.) Opinnäytetyömme aiheista ja käsitteistä on vuosien varrella kirjoitettu paljon. Aineistoa on tuotettu erilaisin motiivein, ja joukossa on myös paljon tekstejä, jotka vaikuttavat tieteellisiltä, mutta sisältävät transfobisia näkemyksiä. Näissä kirjoituksissa viitataan usein tutkimuksiin ja aineistoihin, jotka on laadittu yksipuolisesti ja kapeasta näkökulmasta.

Opinnäytetyömme luotettavuuteen vaikutti myös aiheen riittävä rajaaminen, jotta käsittelemämme teemat soveltuivat opinnäytetyömme tavoitteisiin. Sukupuolivähemmistöistä ja niihin liittyvistä teemoista löytyy paljon tietoa eri tietolähteistä ja tehtävämme oli seuloa niistä ajankohtaisimmat ja pätevimmät parantaaksemme työmme luotettavuutta. Lisäksi luotettavuuden kannalta oli tärkeä huomioida, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöä koskevat käsitteet ovat muuttuneet ja kehittyneet paljon viime vuosina.

Opinnäytetyömme eettisyyteen liittyi tarvittavien sopimusten ja lupien hankkiminen. Allekirjoitimme meidän, yhteistyötahomme yhteyshenkilön, sekä ohjaavan opettajamme kanssa sopimuksen opinnäytetyön teosta ennen varsinaisen kehittämistyön aloittamista. Jyväskylän kaupungin nuorisopalvelut vaati myös opinnäytetöitä varten tutkimusluvan. Täytimme ja haimme tutkimusluvan, jonka liitteeksi laitoimme kattavan suunnitelman opinnäytetyöstämme. Nuorisopalveluiden johtotiimi käsitteli hakemuksemme ja myönsi luvan työtämme varten.

Opinnäytetyötä tehdessämme huolehdimme, että se noudattaa opinnäytetöille asetettuja eettisiä periaatteita. Pidimme huolta, että kaikki käyttämämme lähteet on merkitty asianmukaisesti ja alkuperäiset tekijät on tunnistettu selkeästi. Huomioimme myös, että muokkasimme lähteistä otettua tekstiä riittävästi omin sanoin. Käytimme kirjoitusvaiheessa opinnäytetyömme tarkistukseen plagiaatintunnistus Turnitin Draft Coach -palvelua.

Opinnäytetyön eettisyyden kannalta oli mielestämme tärkeää pohtia omaa asemaamme käsittelemäämme aiheeseen nähden. Koska itse emme kuulu sukupuolivähemmistöihin, pohdimme paljon, onko meidän sopivaa kirjoittaa transnuorten hyvinvoinnista ja heidän kohtaamistaan haasteista. Kiinnostuimme aiheesta, koska se on ajankohtainen ja halusimme oppia lisää. Harjoitteluidemme aikana huomasimme, että sukupuolivähemmistöihin liittyvät teemat koskettavat kaikkia asiakasryhmiä. Koemme olevan erittäin tärkeää perehtyä aiheeseen, jotta osaisimme sosiaalialan ammattilaisina kohdata sekä tukea eri asiakasryhmien edustajia yksilöllisesti ja sensitiivisesti.

Tekemämme oppaan palautekyselyyn saimme vain yhden vastauksen, mikä sai meidät pohtimaan sen eettisyyttä ja luotettavuutta. Kysely ei ollut pakollinen, joten vastaajilla oli oikeus olla osallistumatta, ja tätä oikeutta meidän tuli kunnioittaa. Yhden vastauksen perusteella emme pystyneet tekemään yleistettäviä johtopäätöksiä oppaan toimivuudesta, mutta se tarjosi arvokasta yksilöllistä palautetta. Olisimme saattaneet saada enemmän vastauksia, jos palautteenkeruukanavia olisi ollut useampia esimerkiksi ryhmäkeskusteluja tai haastatteluita. Emme myöskään ehtineet kysyä palautetta oppaan käytöstä pidemmällä aikavälillä.

Transnuorten kokemukset ja tarpeet on tärkeä huomioida heidän omasta näkökulmastaan. Työssämme keskitymme tarjoamaan ammattilaisille tietoa ja menetelmiä transnuorten hyvinvoinnin tukemiseen hyödyntämällä tutkittua ja kokemuksellista tietoa, joka perustuu transihmisten omaan kokemukseen. Näin pyrimme varmistamaan, että opinnäytetyömme todella tukee transnuoria ja heidän hyvinvointiaan, jotta heidän ei tarvitse kantaa yksin kouluttamisen vastuuta.

9 POHDINTA

9.1 Kehittämistarpeeseen vastaaminen

Mielestämme kehittämäämme opasta voisi hyödyntää myös muissa toimintaympäristöissä Jyväskylän Nuorten taidetyöpajan lisäksi. Oppaan vahvuutena on, että se tarjoaa käytännön menetelmiä, joiden avulla koko työyhteisö voi huomioida transnuorten erityistarpeet. Sen ansiosta opas on helppo ottaa käyttöön monenlaisissa organisaatioissa ja työyhteisöissä. Opas voisi myös sisältyä uusien työntekijöiden perehdyttämiseen, jolloin se toimisi hyvänä lähtökohtana yhdenvertaisen ja turvallisen ympäristön rakentamiselle.

Vaikka kehittämämme opas tarjoaa hyödyllisiä työmenetelmiä, on hyvä huomioida sen yleisluonteisuus. Opas toimii hyvänä perustason tietolähteenä, muttei käsittele aiheita ja ilmiöitä kovin syvällisesti. Oppaan helppo lähestyttävyyys taas voi madaltaa kynnystä ottaa aihe esille, mikä on tärkeää, jos työyhteisössä ei ole aiempaa kokemusta transnuorten tukemisesta. Oppaan yleisluonteisuus voi jättää syvällisemmän tiedon ja erityistilanteet huomiotta, mikä rajoittaa sen käyttöä vaativimmissa tilanteissa.

Myös oppaan ajankohtaisuus ja käyttöikä olivat asioita, joita jäimme pohtimaan. Sukupuolivähemmistöihin liittyvä tieto, käsitteet ja yhteiskunnallinen keskustelu

kehittyvät jatkuvasti. Tämä tarkoittaa, että oppaassa esitetyt tiedot ja menetelmät saattavat kaivata päivittämistä tulevaisuudessa, jotta ne pysyvät ajankohtaisina. Yleisluonteisena työkaluna opas voi pysyä pitkään hyödyllisenä, jos sen rinnalla tarjotaan mahdollisuuksia lisäkoulutukseen tai syventävään tiedonhankintaan.

9.2 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi vahvisti merkittävästi osaamistamme tulevana sosionomeina. Sosionomin eettinen osaaminen perustuu ihmisoikeuksien, perusoikeuksien ja sosiaalialan arvojen sekä ammattieettisten periaatteiden noudattamiseen. Sosionomi edistää työssään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta sekä osaa toimia eettisesti arvostusriitoja sisältävissä tilanteissa. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, i.a.) Tarkastelimme opinnäytetyössämme transnuorten erityistarpeita ja syrjinnän ennaltaehkäisyä, mikä osaltaan kehitti kykyämme toimia sensitiivisesti ja kunnioittaen nuorten moninaisuutta.

Sosionomin asiakastyön osaaminen tarkoittaa ammatillista ja dialogista vuorovaikutusta, oman toiminnan reflektointia sekä asiakasturvallisten palveluprosessien suunnittelua ja arviointia. Palvelujärjestelmäosaaminen sisältää hyvinvointihaasteiden analysoinnin ja lainsäädännön tuntemuksen. (Diakonia-ammattikorkeakoulu, i.a.) Kehitimme oppaan tukemaan taidetyöpajan ohjaajien ammatillista osaamista sekä transnuorten hyvinvointia ja osallisuutta, mikä syvensi ymmärrystämme asiakasturvallisuuden ja osallisuuden merkityksestä käytännön työssä. Analysoimme transnuorille suunnattuja palveluita ja niiden saavutettavuutta, mikä auttoi hahmottamaan palvelujärjestelmän haasteita ja mahdollisuuksia haavoittuvien ryhmien näkökulmasta.

Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen sosionomilla perustuu kykyyn soveltaa tutkimus- ja kokemustietoa asiakastyön käytäntöihin sekä kehittää palveluprosesseja asiakaslähtöisesti (Diakonia-ammattikorkeakoulu, i.a.). Suunnittelimme, toteutimme ja arvioimme kehittämistyön hyödyntäen tutkimustietoa transnuorten hyvinvoinnin tukemisesta.

9.3 Opinnäytetyöprosessin aikana esiin nousseet haasteet

Opinnäytetyöprosessin aikana kohtasimme erilaisia haasteita, jotka vaikuttivat työmme etenemiseen ja henkilökohtaiseen jaksamiseemme. Ajankäyttö osoittautui yhdeksi suurimmista haasteista prosessin aikana. Aiheemme laajuus ja siihen liittyvän aineiston runsaus vaativat meiltä enemmän aikaa kuin olimme alun perin arvioineet. Tämä johti tilanteisiin, joissa jouduimme tasapainottelemaan tiukkojen aikataulujen ja oman jaksamiseemme välillä.

Valitsemamme aihe oli meille tärkeä, sillä se tuntui ajankohtaiselta, ja halusimme syventää ymmärrystämme transnuorten hyvinvoinnista ja sen edistämisestä. Kuitenkin työn edetessä huomasimme, että meidän olisi pitänyt rajata aihettamme tarkemmin jo alusta alkaen. Aiheeseen liittyvän aineiston määrä oli valtava, mikä teki tiedon käsittelystä ja jäsentelystä haastavaa. Meidän olisi ollut ehkä viisaampaa valita meille entuudestaan tutumpi aihe. Tämä olisi voinut helpottaa työn suunnittelua ja vähentää tiedonhakemiseen käytettyä aikaa.

Opinnäytetyön prosessin aikana emme saaneet opponenttia suunnitteluseminaarissa. Tämä tarkoitti sitä, ettemme saaneet kaikkea sitä palautetta, joka prosessiin yleensä kuuluu. Prosessin ollessa useamman lukukauden mittainen, omalle tekstilleen ehti sokeutua ja sen itsearviointi oli ajoittain vaikeaa. Valitsimme menetelmäksi tiedonhaun lomakkeen käytön, mutta pohdimme, että jokin toinen menetelmä, kuten haastattelut, olisi voinut tuoda työhöemme lisää syvyyttä. Haastattelujen avulla olisimme voineet saada suoria näkemyksiä asiantuntijoilta, mikä olisi rikastuttanut työtämme ja saattanut tarjota meille uusia oivalluksia.

Kaiken kaikkiaan koemme opinnäytetyöprosessin olleen meille hyvin opettavainen. Vaikka kohtasimme haasteita ajankäytön, jaksamisen ja aiheen rajauksen suhteen, koemme kehittyneemme sekä opiskelijoina että tulevina sosiaalialan ammattilaisina.

LÄHTEET

- Alanko, K. (2014). *Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa?* <http://www.nuori-sotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/sateenkaarinuori.pdf>
- Allianssi. (i.a.). *Turvallisemman tilan periaatteet ja vihapuheesta vapaan keskustelun säännöt*. Saatavilla 20.8.2024 <https://nuorisoala.fi/palvelut/yhdenvertaisuus/turvallisemman-tilan-periaatteet-ja-vihapuheesta-vapaan-keskustelun-saannot/>
- Austin, A., Craig, S., Navega, N., & McInroy, L. (2020). It's my safe space: The life-saving role of the internet in the lives of transgender and gender diverse youth. *International Journal of Transgender Health*, 21(1), 33–44
- Bockting, W. (20.4.2015). *The International Encyclopedia of Human Sexuality; Internalized transphobia*. Wiley Online Library. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/9781118896877.wbiehs236>
- Canva. (i.a.). Saatavilla 2.10.2024 <https://www.canva.com/>
- Coulter, R., Miller, E., Ray, K., & Sequeira, G. (2020). Transgender youth's disclosure of gender identity to providers outside of specialized gender centers. *Journal of Adolescent Health*, 66(6), 691–698.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu. (i.a.). *Osaamisvaatimukset: Sosionomi (AMK)*. Saatavilla 9.9.2024 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijanpolku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/>
- Eloranta, S., Hautala, T., Kinos, S., & Salonen, K. (2017). *Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa*. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turun ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/817817/isbn9789522166494.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Elovaara, K. (30.3.2021). *Kuka kulkisi rinnallani - nuorten toiveena kohtaaminen, kuuntelu ja kannustaminen*. <https://lastenkuntoutus.fi/kuka-kulkisi-rinnallani-nuorten-toiveena-kohtaaminen-kuuntelu-ja-kannustaminen>

- European Institute for Gender Equality. (i.a.). *Transfobia*. Saatavilla 12.5.2024 https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1383?language_content_entity=fi
- Grossman, A., Li, G., Pollitt, A., & Russell, S. (2018). Chosen name use is linked to reduced depressive symptoms, suicidal ideation, and suicidal behavior among transgender youth. *Journal of Adolescent Health, 63*(4), 503–505
- Hoikkala, T., & Sell, A. (toim.). (2016). Nuorisotyötä on tehtävä: Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusseura.
- Huovinen, K. [Diak suomen kielen ja viestinnän opettajat]. (16.9.2020). *Lähdekriittisyys*. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=BNi6VU6UWkQ>
- Huuska, M. (2021). *Sukupuolen moninaisuus ja kehon kirjo*. Seta-julkaisut. [seta.sharepoint.com/Setafitiedostoalue/Forms/AllItems.aspx?id=%2FSetafitiedostoalue%2FOppaat-esitteet-dokumentit%2FSukupuolen moninaisuus -oppaat 2021 web%2FSukupuolen moninaisuus ja kehon kirjo web 2021%2Epdf&parent=%2FSetafitiedostoalue%2FOppaat-esitteet-dokumentit%2FSukupuolen moninaisuus -oppaat 2021 web&p=true&ga=1](https://seta.sharepoint.com/Setafitiedostoalue/Forms/AllItems.aspx?id=%2FSetafitiedostoalue%2FOppaat-esitteet-dokumentit%2FSukupuolen%2Fmoninaisuus%2Foppaat%2F2021%2Fweb%2FSukupuolen%2Fmoninaisuus%2Fja%2Fkehon%2Fkirjo%2Fweb%2F2021%2Fpdf&parent=%2FSetafitiedostoalue%2FOppaat-esitteet-dokumentit%2FSukupuolen%2Fmoninaisuus%2Foppaat%2F2021%2Fweb&p=true&ga=1)
- Jaskari, O., & Keski-Rahkonen, A. (2021). Vähemmistöstressi uhkana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen terveydelle. *Duodecim, 137*(17), 1781–1788. <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo16384.pdf>
- Jehkoi, A., Lehtonen, J., Rantanen, E., & Sares-Jäske, L. (2024). *Transnuorten tyytyväisyys elämään – voimavaratekijät liittyvät hyviin ihmissuhteisiin ja arvostavaan vuorovaikutukseen*. Tutkimuksesta tiiviisti 5/2024. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148637/URN_ISBN_978-952-408-264-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Jyväskylä. (i.a.-a). *Jyväskylän kaupungin nuorten työpajatoiminta*. Saatavilla 11.5.2024 <https://www.jyvaskyla.fi/nuoriso/toiminta/nuorten-tyopajatoiminta/jyvaskylan-kaupungin-nuorten-tyopajatoiminta>
- Jyväskylä. (27.9.2023). *Jyväskylän Nuorten taidetyöpajalle on myönnetty työpajatoiminnan laatumerkki*. <https://www.jyvaskyla.fi/uutinen/2023-09->

[27_jyvaskylan-nuorten-taidetyopajalle-myonnetty-tyopajatoiminnan-laatumerkki](#)

Jyväskylä. (i.a.-b). *Nuorten taidetyöpajat*. Saatavilla 11.5.2024

<https://www.jyvaskyla.fi/nuoriso/toiminta/nuorten-tyopajatoiminta/nuorten-taidetyopajat>

Jyväskylän Tyttöjen Talon. (i.a.). *Tietoa meistä*. Saatavilla 22.8.2024

<https://www.tyttojentalokl.fi/tietoa-meista/>

Kansalaisareena. (i.a.). *Mitä on hyvinvointi?* Saatavilla 21.10.2024 <https://kansalaisareena.fi/opas-vapaaehtoisten-hyvinvointiin/mita-on-hyvinvointi/>

<https://kansalaisareena.fi/opas-vapaaehtoisten-hyvinvointiin/mita-on-hyvinvointi/>

Keski-Suomen hyvinvointialue. (i.a.). *Seksuaalivoukunta*. Saatavilla 16.8.2024

<https://hyvaks-prod.azurewebsites.net/palvelumme/seksuaalivoukunta>

Kostilainen, H., & Nieminen, A. (toim.). (2018). *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia*. (Diak Työelämä 13). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-307-0>

Kärnä, T. (17.4.2023). *Transsukupuolisuus*. Lääkärikirja Duodecim.

<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01195>

Kärnä, T. (2021). Sukupuolidysforia. *Erikoislääkäri-lehti*, 31(2), 64–68.

https://sely.fi/wp-content/uploads/2021/06/el221_64_0.pdf

L 295/2023. Laki sukupuolen vahvistamisesta 3.3.2023/295. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230295>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230295>

L 731/1999. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P6>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P6>

L 1285/2016. Nuorisolaki 21.12.2016/1285. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285#L4P13>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285#L4P13>

L 1325/2014. Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Matikka, J., & Hipp, T. (toim.). (2023). *Traumainformoitu työote*. PS-kustannus.

<https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523704954>

Microsoft. (i.a.). *Mikä on Microsoft Forms?* Saatavilla 4.9.2024 <https://support.microsoft.com/fi-fi/topic/mik%C3%A4-on-microsoft-forms-6b391205-523c-45d2-b53a-fc10b22017c8>

<https://support.microsoft.com/fi-fi/topic/mik%C3%A4-on-microsoft-forms-6b391205-523c-45d2-b53a-fc10b22017c8>

- Mielenterveystalo.fi (i.a.). *Mitä sukupuoli-dysforia tarkoittaa?* Saatavilla 14.5.2024 <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/sukupuoli-identiteetin-jasentamisen-omahoito-ohjelma/mita-sukupuolidysforia-tarkoittaa>
- Moilanen, T., Ojasalo, K., & Ritalahti, J. (2015). *Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan* (3.–4. uud. p.). Sanoma Pro.
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2019). *The Promise of Adolescence: Realizing Opportunity for All Youth*. Washington, DC: National Academies Press.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK545481/>
- Nuorisoala ry. (i.a.). *Tietoa nuorista*. Saatavilla 24.11.2024 <https://nuorisoala.fi/vaikuttaminen/tietoa-nuorista/>
- Oikeusministeriö. (2021). *Tutkimustietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilanteesta Suomessa*. https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/OM_policy_brief_5_web.pdf/aced140e-d940-b37b-a4ce-ad59cf92be1b/OM_policy_brief_5_web.pdf?t=1618904629224
- Poikien Talo. (i.a.). *Poikien talo*. Saatavilla 22.8.2024 <https://www.poikientalo.fi/>
- Pulkkinen, L., Ahonen, T., & Ruoppila, I. (toim.). (2023). *Ihmisen psykologinen kehitys*. PS-kustannus.
- Ristkari, M., Suni, N., & Tyni, V. (2018). *Sukupuolena ihminen: Tietokirja transsukupuolisuudesta ja sukupuolen moninaisuudesta*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Seta Nuoret. (i.a.). *Verkkonuorisotalo Loiste*. Saatavilla 22.8.2024 <https://nuoret.seta.fi/verkkonuorisotalo-loiste/>
- Setlementtiliitto. (i.a.). *Suomen Setlementtiliitto*. Saatavilla 21.10.2024 <https://setlementti.fi/setlementtiliitto/>
- Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. (i.a.). *Sukupuolidysforian omahoito*. Saatavilla 28.10.2024 <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/omahoito/sukupuolidysforia-omahoito/>
- Suomen YK-liitto. (i.a.). *Turvallinen tila*. Saatavilla 20.8.2024 <https://www.yk-liitto.fi/turvallinen-tila>

- Tampereen korkeakouluuyhteisö. (24.3.2023). *Käsite- ja miellekarttoja eri työkaluilla*. <https://sites.tuni.fi/vinkkipankki/o365/kasite-ja-miellekarttoja-eri-tyokaluilla/>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-a). *Kouluterveyskysely 2021: Seksuaalivähemmistöjen tulokset*. Saatavilla 12.5.2024 <https://thl.fi/documents/10531/3554284/KTK2021-taulukot-seksuaalivahemmistot-FI.pdf/fe3aaa6f-a16d-1d1b-3df8-1043ccfc2aa?t=1656333083769>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-b). *Kouluterveyskysely 2021: Sukupuolivähemmistöjen tulokset*. Saatavilla 12.5.2024 <https://thl.fi/documents/155392151/190160464/KTK2021-taulukot-sukupuolivahemmistot-FI.pdf/c2b63fab-41fa-00ae-1abf-1033635182a7/KTK2021-taulukot-sukupuolivahemmistot-FI.pdf?t=1656333051663>
- Turner, J., Higgins, R., & Childs, E. (2021). Microaggression and Implicit Bias. *The American Surgeon*, 87(11), 1727–1731. SAGE Publications. <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/00031348211023418>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (i.a.-a). *Syrjintä*. Saatavilla 16.8.2024 <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/syrjinta>
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (i.a.-b). *Rasismi*. Saatavilla 14.5.2024 <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/rasismi>

LIITE 1 Transnuorten hyvinvointi ja sen tukeminen -opas

Transnuorten hyvinvointi ja sen tukeminen

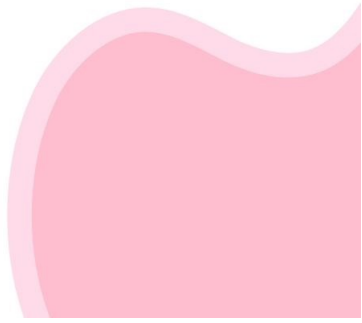

Titta Ahtikallio & Ancela Heinonen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
2024

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Sukupuolen moninaisuus	2
3. Transnuorten hyvinvointi	3
4. Haasteita transnuorten hyvinvoinnille	4
5. Sukupuoliristiriita- ja dysforia	5
6. Vähemmistöstressi	6
7. Transfobia, syrjintä ja mikroaggressiot	7
8. Hyvinvointia tukevat menetelmät	8
9. Sukupuolisensitiivinen työ	9
10. Turvallisemman tilan periaatteet	10
11. Voimavarojen tukeminen	11
12. Palveluohjaus	12
13. Lähteet	13

Johdanto

Tämä opas on luotu Sinulle, joka työskentelet transnuorten parissa tai haluat ymmärtää paremmin heidän hyvinvointiinsa vaikuttavia tekijöitä. Oppaasta löydät tietoa sukupuolen moninaisuudesta, transnuorten arkea haastavista tekijöistä, kuten sukupuoliristiriidasta ja vähemmistöstressistä, sekä konkreettisia vinkkejä siihen, miten tukea heidän hyvinvointiaan omalla työlläsi. Lisäksi opas tarjoaa käytännön keinoja, kuinka luoda turvallisempia tiloja ja vahvistaa sukupuolisensitiivistä työtettä.

Oppaan tiedot pohjautuvat ajankohtaisiin tutkimuksiin, Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen kouluterveyskyselyihin, sekä alan kirjallisuuteen. Lopusta löydät lähdeluettelon, jota voit hyödyntää lähtökohtana syvällisempään perehtymiseen.

Sukupuolen moninaisuus

Cissukupuolisuus: henkilön sukupuoli-identiteetti vastaa hänelle syntymässä määritettyä sukupuolta. **Cisnormatiivisuus** tarkoittaa käsitystä, jossa oletetaan, että kaikkien ihmisten sukupuoli-identiteetti vastaa heidän syntymässä määritettyä sukupuoltaan, ja muut sukupuoli-identiteetit nähdään poikkeuksina.

Intersukupuolisuus: henkilön keholliset ominaisuudet, kuten hormonit, kromosomit tai sukuelimet, eivät täysin vastaa perinteisiä miehen tai naisen määritelmiä. Se voi ilmetä syntymähetkellä tai paljastua myöhemmin elämässä. Osa intersukupuolisista määrittelee itsensä intersukupuoliseksi, mutta heidän sukupuoli-identiteettinsä voi vaihdella, ja he voivat kokea olevansa miehiä, naisia tai jotakin muuta.

Muunsukupuolisuus: sukupuolen variaatioita, jotka eivät sovi perinteiseen mies-nais-jakoon. Muunsukupuolinen henkilö voi kokea olevansa jotain mieheyden ja naiseuden väliltä, täysin niiden ulkopuolella tai edustaa sukupuolen liukuvaa muotoa. Sukupuoli-identiteetti voi olla moninainen yhdistelmä maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä.

Sukupuolettomuus: henkilö ei koe kuuluvansa mihinkään sukupuoleen, vaikka hänet on syntymässä määritetty mieheksi tai naiseksi. Hänen sukupuoli-identiteettinsä voi olla epäselvä tai yksinkertaisesti sukupuoleton.

Transnuoret: kattokäsite nuorille, joiden sukupuoli-identiteetti eroaa syntymässä määritetystä sukupuolesta ja jotka voivat määritellä itsensä monin eri tavoin, kuten muunsukupuolisiksi, ei-binäärisiksi, transvestiiteiksi, transsukupuolisiksi, intersukupuolisiksi tai sukupuolettomiksi.

Transsukupuolisuus: yksilön sukupuoli-identiteetti ei vastaa hänen biologista sukupuoltaan. Transsukupuolisuus ei ole oma sukupuolensa vaan transihminen voi identifioida itsensä mieheksi, naiseksi tai joksikin muuksi. Transihminen voi myös määritellä itsensä **transmaskuliiniseksi** tai **transfeminiiniseksi** maskuliinisuuden tai feminiinisuuden kokemuksen perusteella.

Transnuorten hyvinvointi

Vuoden 2021 kouluterveyskyselystä huomattiin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla sateenkaarinuorilla olevan huomattavasti enemmän terveys- ja hyvinvointihaasteita verrattuna muihin nuoriin.

- Sukupuolivähemmistöistä 47,9 % koki kohtalaista tai vaikeaa ahdistusta (cisnuoret 20,5 %).
- Terveystarkastuksen laadukkaaksi koki sukupuolivähemmistöistä vain 34,4 % (cisnuoret 62 %).
- Sateenkaarinuorten haasteet koulunkäynnissä liittyivät uupumukseen, sekä kokemuksiin kiusaamisesta ja yksinäisyydestä.
- Monet sateenkaarinuoret harrastavat kulttuuria ja taidetta vähintään viikoittain. Harrastukset koettiin voimavaratekijöinä.

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä 150 170 vastaajasta 1843 kuului transfeminiinisiin ja 5886 transmaskuliinisiin nuoriin. Transnuorilla on muita nuoria enemmän hyvinvointihaasteita, mutta haasteet eivät kosketa kaikkia transnuoria. Kyselyssä keskityttiinkin juuri hyvinvointia tukeviin tekijöihin.

Näitä olivat:

- Avoin keskusteluyhteys vanhempien kanssa
- Kuulumisen tunne kouluun tai yhteisöön
- Positiivinen palaute ja oikea-aikainen apu
- Oikeudenmukaisesti suhtautuvat aikuiset sekä
- Aktiivinen osallistuminen järjestö- ja seuratoimintaan

Haasteita transnuorten hyvinvoinnille

Tässä osiossa käydään läpi transnuorten hyvinvointiin liittyviä haasteita ja niiden vaikutuksia.

Sukupuoliristiriita ja -dysforia

Sukupuoliristiriita tarkoittaa yksilön kokemusta siitä, että hänelle syntymässä määritelty sukupuolensa ei vastaa hänen sukupuoli-identiteettiänsä. Tämä voi ilmetä tunteena olla eri sukupuolta kuin mitä yhteiskunta odottaa tai olettaa. Sukupuoliristiriita voi ilmetä eri elämänvaiheissa ja sen vaikutukset vaihtelevat yksilöittäin.

Sukupuolidysforia tarkoittaa ahdistusta ja kärsimystä, joka syntyy henkilön syntymässä määritellyn sukupuolen ja hänen sukupuoli-identiteettinsä välisestä ristiriidasta. Sukupuolidysforiaa voivat kokea transsukupuoliset ja muunsukupuoliset henkilöt.

Vaikutukset hyvinvointiin

- **Masennus- ja ahdistusoireet:** Sukupuoliristiriita ja dysforia voivat pahentaa mielenterveysongelmia, kuten masennusta ja ahdistusta.
- **Syrjäytymisriski:** Ristiriidan ja dysforian kokemus voi johtaa sosiaaliseen eristäytymiseen ja vaikeuksiin yhteiskunnallisessa osallistumisessa.
- **Itsemurha-ajatukset ja -yritykset:** Ahdistus ja masennus voivat lisätä itsemurha-ajatusten ja -yritysten riskiä.
- **Toimintakyky:** Sukupuoliristiriita voi heikentää yksilön kykyä toimia arjessa.
- **Sosiaalinen vuorovaikutus:** Sukupuoliristiriita voi vaikuttaa suhteisiin perheen, ystävien ja yhteisön kanssa.
- **Elämänlaatu:** Dysforia ja ristiriita voivat merkittävästi heikentää yksilön yleistä hyvinvointia ja elämänlaatua.

Vähemmistöstressi

Vähemmistöstressi on pitkäaikaista painetta, jota kokevat usein seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat henkilöt, mutta myös kuka tahansa, joka poikkeaa yhteiskunnan normeista. Vähemmistöstressiä aiheuttavat tekijät voivat olla syrjintä, stereotyyppiat, muistikuvat syrjinnästä, vihamielisyyden kohtaaminen sekä jatkuva pelko syrjinnästä. Lisäksi **sisäistetty itsesyrjintä**, jossa vähemmistöön kuuluva omaksuu ympäristön negatiiviset asenteet ja tuntee häpeää omaa identiteettiään kohtaan, on keskeinen stressitekijä.

Vaikutukset hyvinvointiin

- **Psyykkinen kuormitus:** Masennus, ahdistus ja muut mielenterveysongelmat.
- **Fyysinen kuormitus:** Krooninen lihasjännitys, unettomuus ja muut stressioireet.
- **Sosiaaliset vaikutukset:** Heikentynyt itsetunto ja sosiaalinen eristäytyminen.
- **Traumaperäiset oireet:** Posttraumaattiset oireet, kuten painajaiset ja takauamat.
- **Ylivireys ja valppaustila:** Jatkuva varuillaan olo ja pelko syrjinnästä.
- **Itsesyrjintä:** Häpeä ja viha omaa identiteettiä kohtaan sekä negatiiviset tunteet muita saman vähemmistön jäseniä kohtaan.

Transfobia, syrjintä ja mikroaggressiot

Transfobia tarkoittaa pelkoa, vastenmielisyyttä tai vihamielisyyttä sukupuolen moninaisuutta kohtaan, erityisesti transsukupuolisia ja sukupuolinormeista poikkeavia ihmisiä kohtaan. Tämä pelko perustuu usein sukupuolistereotyyppioihin ja ennakkoluuloihin. **Sisäistetty transfobia** ilmenee, kun henkilö omaksuu yhteiskunnan normatiiviset käsitykset sukupuolesta ja kokee epämukavuutta tai häpeää omasta sukupuoli-identiteetistään.

Syrjintä tarkoittaa toimintaa, jossa henkilöä kohdellaan epätasa-arvoisesti jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden, kuten sukupuolen, kansalaisuuden tai terveyden, vuoksi. Syrjintä on kielletty kansallisissa laeissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Se voi olla **välitöntä**, kun henkilöä kohdellaan suoraan huonommin kuin toisia, tai **välillistä**, kun neutraalilta vaikuttava käytäntö asettaa jonkun epäedulliseen asemaan. Syrjintä voi ilmetä myös moniperustaisena, jolloin henkilö kokee syrjintää useiden eri tekijöiden perusteella samanaikaisesti.

Mikroaggressiot ovat tahattomia tai tahallisia kommentteja tai tekoja, jotka ylläpitävät syrjiviä stereotyyppioita ja voivat saada kohteensa tuntemaan itsensä ulkopuoliseksi. Näennäisesti viattomat kysymykset tai huomiot voivat olla loukkaavia ja vahingollisia, vaikka ne eivät olisi tarkoituksellisesti ilkeitä.

Vaikutukset hyvinvointiin

- **Psyykkinen hyvinvointi:** Masennus, ahdistus ja heikentynyt itsetunto.
- **Fyysinen hyvinvointi:** Krooninen stressi, unihäiriöt ja muut fyysiset oireet.
- **Sosiaalinen hyvinvointi:** Sosiaalinen eristäytyminen ja vaikeudet ihmissuhteissa.
- **Elämänlaatu:** Heikentynyt yleinen hyvinvointi ja tyytyväisyys elämään.
- **Itsemääräämisoikeus ja osallistuminen:** Rajoitukset yhteiskunnallisessa osallistumisessa ja itseilmaisussa.

Transnuorten hyvinvoinnin tukeminen

Seuraavassa osiossa kerrotaan työtavoista ja menetelmistä, joilla transnuorten hyvinvointia voidaan tukea.

Sukupuolisensitiivinen työ

Sukupuolisensitiivinen työote tarkoittaa sukupuolen vaikutusten tunnistamista yksilön elämään ja hänen tekemiinsä valintoihin. Tämä lähestymistapa ei vahvista perinteisiä sukupuolirooleja, vaan tuo ne näkyviin ja kyseenalaistaa ne. Sukupuolisensitiivisyys vaatii tietoisuutta yhteiskunnan sukupuoleen liittyvistä odotuksista ja niiden vaikutuksista yksilöihin. Työote pyrkii luomaan laajempia vaihtoehtoja ja edistämään moninaisuutta, jotta sukupuoli ei rajoitaisi yksilön mahdollisuuksia toteuttaa itseään. Sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä korostetaan tukea, kannustusta ja hyväksyntää, erityisesti nuorille, jotka eivät tunne kuuluvansa selkeästi kumpaankaan sukupuoleen.

Toteutus

- **Käytä nuoren valitsemaa nimeä ja pronomineja:** Kunnioita nuoren nimeä ja pronomineja aina.
- **Luo turvallinen ympäristö:** Tarjoa tila, jossa kaikki sukupuoli-identiteetit ovat tervetulleita ja hyväksytyjä.
- **Tunnista sukupuolinormit:** Ole tietoinen perinteisistä sukupuolinormeista ja kyseenalaista niiden vaikutuksia.
- **Tue moninaisuutta:** Edistä ja tue erilaisia sukupuoli-identiteettejä ilman ennakkoluuloja.
- **Kehitä osaamistasi:** Paranna omaa ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta ja sukupuolisensitiivisyydestä.
- **Edistä osallisuutta:** Varmista, että sukupuoli ei rajoita nuoren osallistumismahdollisuuksia.
- **Toimi roolimallina:** Näytä esimerkkiä kunnioittamalla ja tukemalla eri sukupuoli-identiteettejä.
- **Varmista syrjimättömyys:** Huolehdi, että palvelut ovat syrjimättömiä ja huomioivat sukupuolen moninaisuuden.

Turvallisemman tilan periaatteet

Turvallisemman tilan periaatteilla pyritään takaamaan, että kaikki voivat osallistua ilman pelkoa syrjinnästä tai ahdistelusta. Keskeistä on kunnioittaa jokaisen itsemäärättyä oikeutta, välttää oletuksia muiden taustasta tai sukupuolesta sekä olla avoin palautteelle ja oppimiselle. Periaatteet korostavat myös tilan antamista, oman roolin tunnistamista ja aktiivista läsnäoloa. Ei ole olemassa yhtä valmista mallia turvallisemman tilan periaatteille, vaan jokainen ryhmä, palvelu ja toimija määrittelee itse omat periaatteensa.

Toteutus

Ohjeita turvallisemman tilan periaatteiden luomiseen:

- **Tunnista ryhmän tarpeet:** Keskustele ryhmän kanssa ja selvitä, mitkä asiat ovat tärkeitä osallisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin kannalta.
- **Kunnioita moninaisuutta:** Varmista, että periaatteet huomioivat jokaisen, kunnioittavat yksilöiden taustoja, identiteettejä ja kokemuksia.
- **Luokaa periaatteet yhdessä:** Näin ne heijastavat ryhmän arvoja ja tarpeita. Kaikilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa periaatteisiin.
- **Käytä selkeää ja inklusiivista kieltä:** Varmista, että periaatteet ovat ymmärrettäviä kaikille, ja pidä kieli avoimena ja syrjimättömänä.
- **Ole avoin muutoksille:** Periaatteet voivat kehittyä ajan myötä. Ole valmis tarkistamaan ja muokkaamaan niitä tarvittaessa.
- **Korosta vastavuoroisuutta:** Turvallisemman tilan periaatteet koskevat kaikkia osallisia, ja jokaisen vastuulla on noudattaa ja edistää niitä.
- **Puutu syrjintään ja häirintään:** Sisällytä periaatteisiin tapoja, joiden avulla tunnistetaan ja käsitellään syrjintää, häirintää ja loukkaavaa käytöstä, jotta kaikilla on oikeus tuntea olonsa turvallisiksi.

Voimavarojen tukeminen

Voimavaralähtöinen lähestymistapa keskittyy positiivisiin voimavaroihin ja ratkaisuvaihtoehtoihin, sen sijaan että korjattaisiin menneitä ongelmia. Sen periaatteet sisältävät tavoite- ja suunnitelmallisuuden, asiakkaan ja ympäristön vahvuuksien hyödyntämisen, asiakkaan toivon herättämisen sekä mielekkäiden valintojen tarjoamisen. Keskeistä on dialogisuus, asiakkaan kuuleminen ja hänen omien tavoitteidensa tukeminen. Lähestymistavan tavoitteena on, että asiakas löytää omat voimavaransa ja vahvuutensa ongelmien ratkaisemiseksi.

Resilienssi on keskeinen osa voimavaralähtöistä lähestymistapaa. Se viittaa kykyyn toipua häiriöistä ja stressistä, säilyttäen toimintakyky ja oppien vastoinkäymisistä. Resilienssi voi tarkoittaa palautumista kriisin jälkeiseen hyvinvointiin tai jopa henkilökohtaista kasvua. Tärkeimpiä resilienssin tekijöitä ovat sisäinen vahvuus, rakastetuksi tulemisen kokemus, vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaidot sekä yhteisön tuki.

Toteutus

- **Tavoitteiden asettaminen yhdessä asiakkaan kanssa:** Lähtökohtana ovat asiakkaan omat tavoitteet ja unelmat. Työntekijä auttaa muotoilemaan tavoitteet konkreettisiksi ja saavutettaviksi askeliksi.
- **Resurssien ja vahvuuksien tunnistaminen:** Tunnista asiakkaan omat vahvuudet ja ympäristön tarjoamat resurssit.
- **Toivon herättäminen:** Tarjoa vaihtoehtoja ja valinnan mahdollisuuksia.
- **Avoin vuoropuhelu:** Asiakkaan kanssa hänen omista tavoitteistaan.
- **Itsetunnon ja itsensä hyväksymisen tukeminen:** Tue asiakkaiden itsetunnon rakentumista vahvistamalla heidän kykyään tunnistaa omat vahvuutensa ja arvonsa.
- **Resilienssin vahvistaminen:** Tue asiakkaan kykyä toipua stressistä ja vastoinkäymisistä, ja opeta keinoja käsitellä kriisitilanteita.
- **Perheen ja läheisten tukeminen:** Ota huomioon myös perheen ja läheisten rooli asiakkaan hyvinvoinnissa.

Palveluita

Keski-Suomen hyvinvointialueen seksuaalineuvonta

<https://www.hyvaks.fi/asiointi/keskustele-seksuaalineuvojan-kanssa>
Chat ma-pe klo 10.00-15.30

Poikien puhelin

<https://www.vaestoliitto.fi/poikien-puhelin/>
Chat ma-to klo 13-16
Puhelinpäivystys ma-to klo 13-18 & pe 13-16
puh. 0800 94884

Seta

<https://nuoret.seta.fi/nuorille/nuorten-tuki-ja-neuvontapalvelut/>

Sinuiksi

<https://www.sinuiksi.fi/chat>
Puhelinpäivystys ti klo 16-17 & to klo 13-14
puh. 044 300 2355

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus

<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/nuoret/tietoa-nuorille/>
<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/palvelut/>
<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/palvelut/vertaistukipalvelut/>

Trasek

neuvonta (at) trasek.fi

Tyttöjen talo

<https://www.tyttojentalo.jkl.fi/>
Tyttöjen Talo
Tourukatu 24
40100 Jyväskylä

Verkkonuorisotalo Loiste

<https://nuoret.seta.fi/verkkonuorisotalo-loiste/>

Lähteet

Allianssi. (i.a.). Turvallisemman tilan periaatteet ja vihapuheesta vapaan keskustelun säännöt. Saatavilla 20.8.2024

<https://nuorisola.fi/palvelut/yhdenvertaisuus/turvallisemman-tilan-periaatteet-ja-vihapuheesta-vapaan-keskustelun-saannot/>

European Institute for Gender Equality. (i.a.). Transfobia. Saatavilla 12.5.2024

[https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1383?](https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1383?language_content_entity=fi)

language_content_entity=fi

Jaskari, O., & Keski-Rahkonen, A. (2021). Vähemmistöstressi uhkana seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöjen terveydelle. *Duodecim*, 137(17), 1781–1788.

<https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo16384.pdf>

Jehkoi, A., Lehtonen, J., Rantanen, E., & Sares-Jäske, L. (2024). Transnuorten tyytyväisyys elämään – voimavaratekijät liittyvät hyviin ihmissuhteisiin ja arvostavaan vuorovaikutukseen. Tutkimuksesta tiiviisti 5/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148637/URN_ISBN_978-952-408-264-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kärnä, T. (17.4.2023). Transsukupuolisuus. Lääkärikirja Duodecim.

<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01195>

Kärnä, T. (2021). Sukupuolidysforia. *Erikoislääkäri-lehti*, 31(2), 64–68. https://sely.fi/wp-content/uploads/2021/06/el221_64_0.pdf

Matikka, J., & Hipp, T. (toim.). (2023). Traumainformoitu työote. PS-kustannus.

<https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523704954>

Mielenterveystalo.fi (i.a.). Mitä sukupuolidysforia tarkoittaa? Saatavilla 14.5.2024

<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/sukupuoli-identiteetin-jasentamisen-omahoito-ohjelma/mita-sukupuolidysforia-tarκοittaa>

Ristkari, M., Suni, N., & Tyni, V. (2018). Sukupuolena ihminen: Tietokirja

transsukupuolisuudesta ja sukupuolen moninaisuudesta. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Suomen YK-liitto. (i.a.). Turvallinen tila. Saatavilla 20.8.2024

<https://www.ykliitto.fi/turvallinen-tila>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.). Kouluterveyskysely 2021:

Seksuaalivähemmistöjen tulokset. Saatavilla 12.5.2024

<https://thl.fi/documents/10531/3554284/KTK2021-taulukot-seksuaalivahemmistot-FI.pdf/fe3aaa6f-a16d-1d1b-3df8-1043cccf2aa?t=1656333083769>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.). Kouluterveyskysely 2021:

Sukupuolivähemmistöjen tulokset. Saatavilla 12.5.2024

<https://thl.fi/documents/10531/3554284/KTK2021-taulukot-sukupuolivahemmistot-FI.pdf/c2b63fab-41fa-00ae-1abf-1033635182a7?t=1656333051663>

LIITE 2 Transnuorten hyvinvointi ja sen tukeminen – oppaan palautekysely

Transnuorten hyvinvointi ja sen tukeminen - oppaan palautekysely

* Pakollinen

1. Opas vahvisti ammatillista osaamistani transnuorten hyvinvoinnin tukemisessa *

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

2. Opas tarjosi minulle uutta tietoa *

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

3. Opas on sisällöltään selkeä ja helppolukuinen

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

4. Opas on visuaalisuudeltaan selkeä ja miellyttävä *

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

5. Tarvittaessa oppaan sisältöön on helppo palata *

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

6. Opasta voisi hyödyntää uuden työntekijän perehdytysmateriaalina *

- Täysin samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Ei samaa eikä eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Täysin eri mieltä

7. Vapaa palaute

Kirjoita vastaus

Lähetä